

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1975 | ΑΡΙΘ. 17-18

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ († 109 ἢ 107 μ. Χ. ;).

1. Τὰ περὶ Ἰγνατίου προβλήματα.

α. Τὸ πρόβλημα τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ.

1. Ὁ ἅγιος Πολύκαρπος Σμύρνης ἐπεστείλατο τῇ ἐκκλησιαστικῇ κοινότητι τῶν Φιλιππῶν μετὰ τῆς ἰδικῆς του ἐπιστολῆς καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἰγνατίου, ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀναφέρῃ καὶ τὸν ἀριθμὸν τούτων (Πολ., Φιλίπ. 2 (13, 2)). Τοῦτο ἐγένετο πρὸ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἰγνατίου. Ὁ Εὐσέβιος ἀριθμεῖ ἑπτὰ ἐπιστολάς τοῦ Ἰγνατίου (Ε. Ἰ., III, 36, 5-11). Εἶναι δὲ αὗται: Πρὸς Ἐφεσίους, Μαγνησιεῖς, Τραλλιανούς, Ῥωμαίους, Φιλαδελφεῖς, Σμυρναίους καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Πολύκαρπον. Ὡς συνέβη μὲ τὸν Κλήμεντα Ῥώμης, οὕτω καὶ εἰς τὸν Ἰγνάτιον ἀπεδόθησαν μεταγενεστέρως πλείονες ἐπιστολαί, μὴ ἀνήκουσαι εἰς αὐτόν, ὡς καὶ ἕτερα ψευδοἸγνατιανὰ ἔργα, περὶ ὧν διαλαμβάνομεν κατωτέρω. Ἐκ τούτων ἐδημιουργήθησαν ἱκανὰ προβλήματα, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν παραδοθεισῶν διὰ τῶν χφφ. ἐπιστολῶν διὰ διαφόρων παραλλαγῶν — βραχείας, ἐκτεταμένης καὶ βραχυτάτης παραλλαγῆς —, ὡς καὶ διὰ τῆς προσθήκης νέων ἐπιστολῶν καὶ νόθων ἔργων. Ἐν τούτοις παλαιόθεν ἠμφισβητεῖτο ἡ γνησιότης τῶν πλείστων ψευδεπιγράφων ἐπιστολῶν.

2. Ἡ οὕτω καλουμένη παλαιότερα χειρόγραφος παράδοσις τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου, ἢ εἰς τὸν δ' αἰ. πιθανώτατα ἀναγομένη καὶ ἢ ὡς ἀρχαιοτέρα συλλογὴ τῶν Ἰγνατιανῶν ἐπιστολῶν ἐν τῇ πρωτοτύπῳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς καὶ λατινικὴ μετάφρασις τούτων τοῦ ἡ' αἰ., περιλαμβάνει, πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου μαρτυρουμένων ἐπ τ ἀ ἐπιστολῶν, καὶ ἑτέρας ἕξ ἐπιστολάς. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ λατινικὴ μετάφρασις παραλείπει τὴν τελευταίαν ἐκ τῶν ἐπιπροσθέτων ἕξ ἐπιστολῶν, ἦτοι τὴν πρὸς τὸν Ἰγνάτιον δῆθεν ἐπιστολὴν τῆς Μ α ρ ί α ς τῆς προσηλύτου ἐκ Κασσοβήλων (M. 5, 873/80). Σημειωτέον δ' ὅτι αἱ ἐπ τ ἀ ἐπιστολαὶ παραδίδονται ὑπὸ τὴν ἐκτενεστέραν μορφήν των. Βραχυτέραν μορφήν τῶν ἐπ τ ἀ ἐπιστολῶν παραδίδει νεωτέρα συλλογὴ, ἣτις προστίθησιν ἐπίσης πέντε ἐκ τῶν ἕξ μὴ μνημονευομένων ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ἐπιστολῶν. Ὑπὸ τοῦ F. X. Funk¹ ἐχαρακτηρίσθη ἡ συλλογὴ αὕτη ὡς μικτὴ, ὡς ἐν μέσῳ κειμένη τῆς τε ἐκτενεστέρας καὶ τῆς βραχυτέρας συλλογῆς. Παρεδόθη δὲ ἑλληνιστὶ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως. Ἡ λατινικὴ δὲ μετάφρασις ἐγένετο ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ σχολαστικοῦ Robert Grosseteste (†1253). Ἡ πρὸς Ῥωμαίους εὐρίσκεται ἐν τέλει τῆς συλλογῆς, συμπεριλαμβανομένη ἐν τῷ «μαρτυρίῳ» τοῦ Ἰγνατίου, τῷ καλουμένῳ Colbertinum². Ἄλλ' ἡ μικτὴ παράδοσις τοῦ κειμένου τῶν ἐπιστολῶν εὐρίσκεται ἐπίσης ἐν τινὶ συλλογῇ, ἀρμενιστὶ γεγραμμένη, πράγματι δὲ τοῦ ε' αἰ., περιλαμβάνουσα πλὴν τῶν ἐπ τ ἀ ἐπιστολῶν τοῦ Εὐσεβίου καὶ τὰς ἕξ ἐπιστολάς τῆς ἐκτενεστέρας μορφῆς. Ἡ ἀρμενικὴ αὕτη συλλογὴ προέρχεται ἐξ ἀπολεσθείσης συριακῆς συλλογῆς τοῦ δ' αἰ. Ἀποσπάσματα ἐπίσης τοῦ δ' αἰ. παραδίδονται ἐκ τῆς μικτῆς συλλογῆς ἐκ κοπτικῆς μεταφράσεως. Μία ἄλλη δὲ κατὰ πολὺ βραχυτέρα παραλλαγή τῶν

1. Patres Apostolici, Tübingen 1901, I, LXVII.

2. Τὸ δῆθεν ὑπὸ αὐτόπτου συνταχθὲν «μαρτύριον» τοῦ ἁγ. Ἰγνατίου, ἀνῆκον δὲ εἰς τὸν δ' - ε' αἰ., φέρει τὸ ἀνωτέρω ὄνομα «Κολβερτίνιον», διότι τὸ πρῶτον ἀνευρέθη ἐν τῷ κώδικι Κολβερτίνῳ, νῦν δὲ ἀπόκειται ἐν τῇ ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ ι' ἢ ια' αἰ.

τ ρ ι ῶ ν ἐπιστολῶν πρὸς Ἐφεσίους, Ῥωμαίους καὶ Πολύκαρπον Σμύρνης παρεδόθη συριαστί. Πιθανῶς ἀνήκει εἰς τὸν δ' αἰ. Ἐν λατινικῇ γλώσσει μόνον παρεδόθησαν τέλος δ ὕ ο ἐπιστολαὶ δῆθεν τοῦ Ἰγνατίου πρὸς τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, μί α πρὸς τὴν Μαρίαν, τὴν μητέρα τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ μί α ἐπιστολὴ τῆς Μαρίας πρὸς τὸν Ἰγνάτιον.

3. Ἡ ἐπιστημονικὴ διονυχιστικὴ ἔρευνα τῶν ἀρχικῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου ἀπέδειξε τὴν μὴ γνησιότητα τῶν ἐπιστολῶν, τῶν λατινιστῶν μόνον παραδοθεισῶν, ἀναγομένων μάλιστα εἰς τὸν ιστ' ἢ ιζ' αἰ. Σήμερον πάντως ἐγνωσθη, ὅτι αἱ νόθοι αὗται ἐπιστολαὶ δύνανται ν' ἀνιχνευθοῦν μόνον μέχρι τοῦ ιβ' αἰ. Οὐδεμίαν δὲ τῶν παλαιότερων συλλογῶν περιλαμβάνει τὰς τελευταίας ταύτας, λατινιστῶν παραδοθείσας, ἐπιστολάς.

Ἐνῶ οἱ Καθολικοὶ τοῦ ιστ' αἰ. ἐθεώρουν ὡς γνησίας τὰς 12, ἤδη τετυπωμένας ἐπιστολάς τῆς ἐκτενεστέρας παραλλαγῆς — ἡ ἐπιστολὴ τῆς Μαρίας τῆς ἐκ Κασσοβήλων προσηλύτου πρὸς τὸν Ἰγνάτιον ἔλλειπεν ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὰς παλαιότερας ἐκδόσεις τῶν ἐπιστολῶν —, ἡ πλειονότης τῶν Προτεσταντῶν ἐπιστημόνων τῆς ἰδίας ἐποχῆς τοῦ ιστ' αἰ. ἀπέριπτε συλλήβδην πάσας τὰς ἐπιστολάς ὡς νόθους. Τὸν ιζ' αἰ. ἐνεφανίσθη ἡ μικτὴ συλλογὴ. Ἡ πλειονότης τότε τῶν ἐρευνητῶν ἤρξατο ἀναγνωρίζουσα τὴν γνησιότητα τῆς βραχείας παραλλαγῆς τῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου παρατιδομένων, μάλιστα δὲ καὶ διότι χωρὶα τούτων συνεφώνουν μετὰ τοῦ κειμένου, τοῦ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου παρατιδομένου καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφῶν. Αἱ ἔ ξ ὑπόλοιποι ἐπιστολαὶ ἀπερρίφθησαν σχεδὸν ὁμοφώνως. Ἄλλ' ἐν τῷ προβλήματι τῶν ἐ π τ ἂ ἐπιστολῶν, ἐὰν δηλ. πρόκειται περὶ γνησίων ἐν συνόλῳ ἢ περὶ γνησίων ἐν μέρει ἐπιστολῶν, αἱ γινῶμαι τῶν ἐρευνητῶν καὶ πάλιν ἐδιχάσθησαν. Νεωτέραν δὲ σύγχυσιν προεκάλεσε κατὰ τὸ 1845 ἡ ἐκδοσις ὑπὸ τοῦ W. C u r e t o n τῆς πολὺ βραχυτέρας παραλλαγῆς τῶν τ ρ ι ῶ ν ἐπιστολῶν πρὸς Ἐφεσίους, Ῥωμαίους

καὶ Πολύκαρπον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μικτὴν συλλογὴν καὶ τὴν ὁποῖαν βραχυτάτην συλλογὴν εἶχεν ἀνακαλύψει ὁ H. T a t t a m. Διέβλεπόν τινες ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ μετάφρασιν τῶν πρωταρχικῶν γνησίων ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου ἐν τῇ ἀρχικῇ μορφῇ των, ἄχρις οὗ τὸ συριακὸν τοῦτο κείμενον ἀπεκαλύφθη, ὅτι ἦτο ἀπλοῦν ἀπόσπασμα παλαιοτέρας συριακῆς μεταφράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τῆς εὐρυτέρας μικτῆς συλλογῆς. Ἐπομένως τὸ ἀπόσπασμα τῆς βραχείας ταύτης συριακῆς μεταφράσεως ἀνάγεται εἰς τὴν ὡς ἄνω εὐρυτέραν συριακὴν μετάφρασιν. Εἰς τὸν T h e o d o r Z a h n³ ἀνήκει ἡ τιμὴ, ὅτι διὰ τῶν ἐξονυχιστικῶν του ἐρευνῶν ἐπέτυχε νὰ διαλευκάνῃ τὸ ὅλον πρόβλημα, ἐὰν δηλ. αἱ ἐπιτὰ ἐπιστολαί, ὡς ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος, ἀνήκουν ἢ ὄχι εἰς τὴν εὐρυτέραν μικτὴν συλλογὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου. Ὁ ἐπιστήμων οὗτος ἀπέδειξε τὴν γνησιότητα τῶν ἐπιτὰ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου μνημονευόμενων ἐπιστολῶν, τὴν γνώμην δὲ τούτου ἀπεδέχθησαν ἤδη ἀπὸ τοῦ 19^{ου} αἰ. οἱ πλείστοι τῶν μὴ Καθολικῶν ἐπιστημόνων⁴. Ἐὰν δὲ ἡ γνησιότης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου ἐτέθη ὑπὸ αὐστηρὰν ἀμφισβήτησιν καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τόσον μακρὸν χρόνον, τοῦτο ὠφείλετο κυρίως εἰς λόγους ἐσωτερικοῦς τοῦ κειμένου τῶν ἐπιστολῶν. Ἀμφισβητήσεις ἠγείροντο ὡς πρὸς τὴν ἀξιοπιστίαν τῆς περιγραφομένης προσωπικότητος τοῦ Ἰγνατίου· ἐθεωροῦντο ἐπίσης αἱ καταπολεμούμεναι αἰρέσεις ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ὡς μὴ ὑπάρξασαι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰγνατίου· ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ἐθεωρήθη ἡ προωδευμένη ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωσις, ὡς παρουσιάζεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἰγνατίου, ἀπίστευτος.

3. Ignatius von Antiochien, Gotha 1873.

4. Ὅρα μεταγενεστέρως γνώμας περὶ ἀμφισβήτησεως τῆς γνησιότητος τῶν ἐπιστολῶν παρὰ K. Bihlmeyer, Die Apostolischen Väter. Tübingen 1924, XXXIV.—H. Grégoire - P. Orgels - J. Moreau - A. Maricq, Les persécutions dans l'Empire Romain (Acad. royale de Belgique, Cl. des Lettres et des Sciences morales et politiques. Mémoires Tome 46), Brüssel 1950, 102 ff.—P. Meinhold, Mart. Polykarpos: Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft 42. Halbband (1952) 1683.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ θεία τοῦ Χριστοῦ Μεταμόρφωσις.

Ἡ Μεταμόρφωσις ἄγεται ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς μία τῶν ἐπιφανεστέρων Δεσποτικῶν ἑορτῶν. Τὸ νόημά της ἀνταποκρίνεται εὐθέως εἰς τὴν ὀρθόδοξον πνευματικότητα. Τὸ ἄκτιστον φῶς τοῦ Θεῶν κατέχει τὴν καρδίαν, ἰδίως ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ ἐντεῦθεν, τῆς θεολογίας μας καὶ τῆς λειτουργικῆς μας ζωῆς. Ὡς ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ εἶναι φυσικὸν νὰ τιμῶμεν τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου μὲ πολλὴν ψυχικὴν ἔξαρσιν. Τοῦτο, χωρὶς νὰ τοῦ εἶναι πλήρως συνειδητόν, πράττει ἀνέκαθεν ὁ λαὸς μας, ἑορτάζων τὴν Μεταμόρφωσιν μετὰ πολλῆς ἀγάπης. Ἡ ἑορτὴ αὕτη τοῦ ὁμιλεῖ βαθύτατα εἰς τὴν καρδίαν, μὲ τὴν «ἀλάλητον» γλῶσσαν τοῦ Πνεύματος. Χρέος λοιπὸν ἔχουν οἱ ποιμένες του νὰ τοῦ καλλιεργοῦν περαιτέρω αὐτὴν τὴν ἀγάπην, καθιστῶντες οὕτω τὸ φρόνημά του, μέσῳ τῆς λατρείας καὶ τοῦ κηρύγματος, φωτεινότερα ὀρθόδοξον.

Ἡ πρώτη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους.

Ὡς γνωστόν, τὸ λειτουργικὸν ἔτος, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, ἀρχεται τὴν 1ην Σεπτεμβρίου. Ἡ ἡμερομηνία αὕτη ἄς γίνῃ ἀφορμὴ ἐφέτος εἰς μερικὰς ὠφελίμους σκέψεις διὰ τοὺς λειτουργοὺς μας. Συγκεκριμένως, ἀναμιμνησκόμενοι ὅτι εἰσερχόμεθα εἰς τὸν νέον λειτουργικὸν ἐνιαυτόν, ἄς ἀναθερμάνουν τὸν ζῆλον ἐαυτῶν καὶ τοῦ ποιμνίου των διὰ μίαν πλέον φωτεινὴν καὶ ἐνεργὸν μετοχὴν εἰς τὴν θείαν λατρείαν. Ὁ πνευματικὸς πλοῦτος τῆς ὀρθοδόξου λατρείας εἶναι πολὺς. Πόσον ὅμως τὸν ἐκμεταλλεύονται αἱ ψυχαί; Πόσῳ προσοχὴν δίδουν εἰς τὰ διδάγματα του καὶ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἐδκαιρίας, ποὺ παρέχει, διὰ κατάνυξιν καὶ ἀνάνηψιν καὶ διόρθωσιν

Ἄλλὰ πᾶσαι αἱ ἀμφισβητήσεις ἐστηρίζοντο ἐπὶ προκαταλήψεων, αἵτινες ἔφερον τὴν σφραγίδα τῆς a priori μὴ ἀποδοχῆς τῶν ἐκ τοῦ περιεχομένου διδασκαλιῶν τῶν ἐπιστολῶν, λόγῳ ὁμολογιακῆς ἀντιθέσεως τῶν ἐρευνητῶν Προτεστάντων.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

βίου; Τὰ πράγματα βοοῦν: ὀλίγην. Κληρικοὶ λοιπὸν καὶ λαϊκοί, τώρα πὸν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Κυρίου ἔχομεν πάλιν ἐνώπιόν μας αὐτὰς τὰς σωτηρίους ἐνκαιρίας, ἃς ἀποφασίσωμεν νὰ μὴ τὰς παραμελήσωμεν ὡς ἄλλοτε. Ἄς δρῆσωμεν ἀπὸ αὐτὰς τοὺς καρποὺς τῆς σωτηρίας μας.

Ἡ πρόσληψις νεωκόρου.

Ἡ θέσις τοῦ νεωκόρου, κατὰ τὴν τρέχουσαν ἀντίληψιν, δὲν ἀπαιτεῖ σοβαρὰ προσόντα. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Διότι ὁ νεωκόρος εἶναι πρόσωπον διαδραματίζον καὶ αὐτὸ μέρος εἰς τὴν τέλει τῆς θείας λατρείας. Μεταξὺ τῶν συνήθων καθηκόντων του εἶναι τὸ νὰ ὀπηρετῇ εἰς τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς καὶ νὰ ἐπιστατῇ διὰ τὴν ἀπαιτουμένην ἡσυχίαν καὶ κοσμιότητα μεταξὺ τοῦ ἐκκλησιασματος. Διὸ καί, προσφνέστατα, εἰς τινὰς ἐπαρχίας, ἀκόμη καὶ σήμερον καλεῖται «ἐπιστάτης». Πρέπει λοιπὸν, προκειμένου νὰ γίνῃ πρόσληψις τοιούτου προσώπου εἰς τινὰ ναόν, νὰ ἐξετάζεται ἂν εἶναι ἄνθρωπος εὐσεβής, ἔχων τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, εἰδικώτερον ἂν ἔχη συναίσθησιν τοῦ ὅτι ὁ ναός, ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου, εἶναι τόπος, ἔνθα οἱ πάντες, ἄρα καὶ αὐτός, δεόν νὰ φέρωνται εὐσημόνως, κατὰ τὸ γνωστὸν ἀποστολικὸν λόγιον. Δυστυχῶς ἡ πείρα μαρτυρεῖ ὅτι δὲν ἔχουν ὅλοι οἱ νεωκόροι βαθὺ τὸ αἴσθημα τῆς εὐλαβείας, ἡ δὲ συμπεριφορὰ των, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς λατρείας, ἀποτελεῖ πολλάκις θλιβερὰν παραφρονίαν, διατὶ δὲ ὄχι καὶ αἰτίαν σκανδαλισμοῦ εἰς τὸ ἐκκλησίασμα.

Ἐκκλησία καὶ ἐσωτερικὸς Τουρισμὸς.

Ὑπενθυμίζομεν καὶ κατὰ τὸ ἐφετεινὸν θέρος εἰς τοὺς αἰδεσιμωτάτους ἀναγνώστας μας νὰ λάβουν ἰδιαιτέραν μερίμναν ποιμαντικὴν διὰ τοὺς τυχόν παρεπιδημοῦντας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐνορίας παραθεριστάς. Οἱ ἄνθρωποι αὗτοι εἶναι πρόσκαιροι ἐνοριταὶ των. Δὲν θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ μὴ τύχουν φροντίδος, ὥστε νὰ ἐκκλησιάζονται κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ ἑορτὰς καὶ γενικῶς ν' ἀπολαμβάνουν τῆς πνευματικῆς ἐπιρροῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ καλὸς ἐφημέριος θεωρεῖ ὑποχρέωσίν του νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ, νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς ὑπενθυμίσῃ διακριτικῶς, ἀλλὰ καὶ σαφῶς, ὅτι ἡ ἐξοχὴ δὲν σημαίνει καὶ διακοπὰς ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ καθήκοντα. Ἡ Ἐκκλησία σήμερον πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ διὰ τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα τοῦ ἐσωτερικοῦ Τουρισμοῦ, κατεχομένη καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης ὑπὸ τοῦ κήδους διὰ τὰς ψυχάς.

Ἔτος τῆς γυναικός

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ*

Η'

Ἐξοχον δεῖγμα ἐργασίας τῶν διακονισσῶν πρὸς περίθαλψιν ἀσθενῶν εἶναι ἡ ἐργασία αὐτῶν ἐν τοῖς διακονικοῖς ἰδρύμασι τοῦ Bethel (ἔβρ. = οἶκος Θεοῦ) παρὰ τὸ Bielefeld τῆς Γερμανίας. Τὸ Bethel εἶναι ἀληθῆς πόλις τῆς εὐσπλαγχνίας, μία «Βασιλεία» ἐν μεγεθύνσει, προωρισμένη διὰ τὴν περίθαλψιν πρὸ πάντων τῶν ἐπιληπτικῶν, τῶν βραδυνόων καὶ καθυστερημένων διανοητικῶς.

Οἱ ἐπιληπτικοὶ δὲν διατελοῦν ὀλίγας ἐβδομάδας μόνον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς διακονίσεως, ἀλλὰ πολλάκις ὀλόκληρον τὴν ζωὴν τῶν. Δι' αὐτὸ αὕτη πρέπει νὰ δημιουργῆ εἰς αὐτοὺς εὐχάριστον καὶ ἔλκυστικὴν ἀτμόσφαιραν. Δέον νὰ συμπεριφέρεται πρὸς αὐτοὺς ὡς μήτηρ ἢ ἀδελφὴ πρὸς τέκνα ἢ ἀδελφοὺς. Πρέπει νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἰδρύματος οἰκογενειακὸν χαρακτῆρα καὶ θαλπωρήν. Πρόκειται περὶ ἐργασίας ἀπαιτούσης διαρκῆ ἀταπάρνησιν καὶ ἡρωϊσμόν. Ἡ ζωὴ τῆς διακονίσεως συνδέεται στενῶς μὲ τὴν ζωὴν τῶν ἐπιληπτικῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐμπιστοσύνην καὶ διηγοῦνται εἰς αὐτὴν πᾶν ὅ,τι τοὺς ἀπασχολεῖ. Αὕτη γνωρίζει τοὺς γονεῖς τῶν, τοὺς συγγενεῖς τῶν, τοὺς γνωστοὺς τῶν, τὰς διευθύνσεις τῶν, τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῶν. Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῆς οἱ ἀσθενεῖς διενεργοῦν τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν, μετ' αὐτῆς ἀγοράζουσιν τὰ δῶρά τῶν κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων, εἰς αὐτὴν παραπονοῦνται, ὅταν δὲν λαμβάνουν γράμμα ἢ ὅταν οἱ συγγενεῖς τῶν εἶναι ἀσθενεῖς. Ἡ ἀδελφὴ συμμετέχει εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀσθενῶν, πηγαίνει περίπατον, ἐργάζεται, τρώγει καὶ παίζει μετ' αὐτῶν. Φροντίζει δι' ὅλα, διὰ τὴν ἐνδουμασίαν, τὰ ὄργανα ραπτικῆς καὶ γραφῆς, τὰ βιβλία, τὰ παιγνίδια καὶ τὰ ὑλικά τῆς χειροτεχνίας. Ἐχει ὅλα εἰς τὸν νοῦν τῆς, γνωρίζει εἰς ποῖον ἀνήκει ἕκαστον ἀντικείμενον.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 297 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

Ἐπειτα ἡ διακόνισσα ἐπιβλέπει τὴν καθημερινὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τῶν ἐπιληπτικῶν. Συνομιλεῖ μετ' αὐτῶν ἐξ ἀφορμῆς ἑνὸς κηρύγματος ἢ τῆς μελέτης τῆς ἁγίας Γραφῆς. Καὶ οἱ ἀσθενεῖς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασίν της γνωρίζουν τὴν ἁγίαν Γραφήν, τὸ ὕμνολόγιον, θρησκευτικὰ ποιήματα καὶ γραφικὰ ρητά.

Ἡ ἀγάπη, ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία τῆς διακονίσσης δοκιμάζονται σκληρῶς εἰς τὰ ἰδρύματα, ἅτινα περιθάλλουν τοὺς διανοητικῶς καθυστερημένους. Πρέπει πρωτίστως αὕτη νὰ γνωρίσῃ τὴν ἰδιορρυθμίαν καὶ ἀτομικότητα ἐκάστου τροφίμου καὶ νὰ διακριβώσῃ τὰ ὅρια τῆς διανοητικῆς του δυνάμεως. Διαρκῶς δὲ ὀφείλει νὰ ἀφυπνίζῃ τὴν πεποιθήσιν καὶ αὐτοπεποιθήσιν τῶν τροφίμων διὰ τοῦ ἐπαίνου καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀκόμη πράξεώς των, ὡς καὶ διὰ τῆς διεγέρσεως τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀμίλλης.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ βραδύνοες κουράζονται εὐκόλως, δι' αὐτὸ ἡ διακόνισσα ἔχει καθῆκον νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἀλλαγὴν καὶ ποικιλίαν τῶν ἀσχολιῶν των, ὡς καὶ διὰ τὴν συχνὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν των. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας πρέπει νὰ ἀναπτύσῃ τὰς διαφορὰς ἐννοίας μετ' ἐνάργειαν, σαφήνειαν καὶ παραστατικότητα, χρησιμοποιοῦσα συχνάκις καὶ τὰς μεθόδους τοῦ «σχολείου ἐργασίας». Ὡσαύτως ἡ διακόνισσα φροντίζει, ὥστε οἱ βραδύνοες νὰ βλέπουν τὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ Ποιμένος καὶ Σωτῆρος καὶ νὰ ἀκούουν παραστατικὰς διηγήσεις περὶ Αὐτοῦ καὶ τῆς ἀγάπης Του.

Ἐνάλογοι εἶναι καὶ ἡ ἐργασία πολλῶν ρωμαιοκαθολικῶν «ἀδελφῶν τοῦ ἐλέους», αἵτινες ἐργάζονται ἀνὰ τὸν κόσμον εἰς ἰδρύματα ἐνάλογα πρὸς τὰ ἐν Bethel τῆς Γερμανίας ἰδρύματα τῶν διακονισσῶν. Παρόμοια ἰδρύματα εὐρίσκονται ἐν Bethel εἰς χεῖρας «διακόνων».

Γενικῶς αἱ διακόνισσαι, αἵτινες ἐργάζονται εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν, ἔχουν ὡς πρότυπον τὴν ἀγγλίδα Φλώρενς Νάιτινγκεῖλ (Florence Nightingale), ἥτις κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Κριμαίας εἰργάσθη διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν νοσοκομείων καὶ τὴν περίθαλψιν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν πολέμου.

Πᾶσα διακόνισσα ἀντικρύζει τοὺς ἀσθενεῖς ὡς τὰ πάσχοντα μέλη τοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἰδιαιτέραν α' ἢ β' μορφήν καὶ περίπτωσιν ἀσθενείας, ἀλλὰ περιθάλλει γενικῶς τὸν ἀσθενῆ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφήν, φροντίζουσα πρωτίστως νὰ μεταδώσῃ τὴν παρηγορίαν τοῦ Χριστοῦ.

Βεβαίως ἡ διακόνισσα δὲν περιφρονεῖ τὰ φυσικὰ καὶ ἰατρικὰ μέσα τῆς θεραπείας, διότι κατὰ τὴν σοφίαν Σειράχ «Τίμα τὸν ἰατρὸν καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε Κύριος... Κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς φάρμακα... Καὶ Αὐτὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ», ἀλλὰ συγχρόνως δὲν λησμονεῖ, ὅτι «παρὰ Ὑψίστου ἐστὶν ἴασις» (Σειράχ λη', 1-6). Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς τὸ φρόνημα καὶ πνεῦμα θέλει νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ διὰ τῆς ἐξαγγελίας πρὸς αὐτὸν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι δὲ εὐτυχής, ὅταν κατορθώσῃ νὰ ὑψώσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, εἰς δὲ τὴν περίπτωσιν τῆς θανατηφόρου ἐκβάσεως τῆς νόσου, ὅταν ὀπίσῃ αὐτὸν κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς μετὰ τὴν γαλήνην καὶ τὴν χαρὰν, τὴν ὁποίαν χαρίζει ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν.

* * *

Ὡραία καὶ γνησίως ἱεραποστολικὴ εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῶν διακονισσῶν εἰς τὸν ἄμεσον καὶ κατὰ μέτωπον ἀγῶνα ἐναντίον τῆς — γυναικείας ἰδίως — ἁμαρτίας καὶ ἐγκληματικότητος. Βεβαίως δὲν παραλείπουν αὐταὶ καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν νὰ περιθάλλουν καὶ τὰς σωματικὰς πληγὰς καὶ ἀσθενείας, τὰς ὁποίας ἐπιφέρει ἡ διάπραξις τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται μόνον παρεκβατικῶς καὶ συμπληρωματικῶς. Ἡ κυρία τῶν φροντίδων εἶναι νὰ ἀναγεννήσουν τὰς ψυχὰς τῶν περιθαλπομένων καὶ νὰ καταστήσουν αὐτὰς «καινὴν κτίσιν» ἐν Χριστῷ. Δὲν λησμονοῦν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ συνανεστρέφετο μετὰ τελῶνας καὶ ἁμαρτωλοὺς, ἵνα ἐλκύσῃ αὐτοὺς ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς. Γνήσια μαθήτριά του Χριστοῦ ἔχουν πάντοτε εἰς τὸν νοῦν των, ὅτι ὁ στέφανος καὶ τὸ κορῦφωμα τῆς δια-

κονίας καὶ τῆς ἱεραποστολικῆς ἐργασίας εἶναι ἡ ἀναζήτησις καὶ ἀνεύρεσις τοῦ ἀπολωλότος. Ὡς προσφυῶς ἔχει λεχθῆ, «εἶναι κέρδος νὰ εὕρη τις μίαν ὠραίαν ψυχὴν· εἶναι ὠραιότερον κέρδος νὰ τὴν διατηρήσῃ ὠραίαν· ἀλλ' εἶναι ὠραιότατον καὶ δυσκολώτατον κέρδος νὰ εὕρη τις καὶ νὰ σώσῃ μίαν ἀπολεσθεῖσαν ψυχὴν» (Gretchen Läschel).

Πολλαὶ διακόνισσαι ἐργάζονται εἰς τὰς φυλακάς, ἐν- τὸς τῶν ὁποίων πλουτίζουν τὴν πεῖράν των καὶ ἐμβαθύνουν εἰς τὴν τραγικότητα καὶ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Γνωρίζουν θλι- βερὰς ὄψεις καὶ καταστάσεις τοῦ κόσμου. Μανθάνουν νὰ στρέ- φουν τὴν διάνοιαν τῶν φυλακισμένων πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐ- λέους τῆς θείας Χάριτος. Ὡς γράφει ὁ Dr. Boothake εἰς τὸ ἔργον του «Gefangenenhilfe» (Βοήθεια πρὸς τοὺς φυλακι- σμένους), «αἱ εὐσυνείδητοι χριστιαναὶ ἐργάτιδες τῆς προνοίας βλέπουν τὸν νόμον τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος, τὸ ἄ- σχιστον δίκτυον τῶν ψυχικῶν συνδέσεων καὶ ἐπιδράσεων, τὴν ἰσχυρὰν δύναμιν τῆς κληρονομικότητος, τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν παιδικῶν ἐντυπώσεων καὶ παραστάσεων... Ἐξ ἄλλου γνω- ρίζουν, ὅτι δὲν σκέπτεται ὀρθῶς ἐκεῖνος, ὅστις ἐκ δειλίας ἐνώ- πιον τοῦ περιπλόκου συμπλέγματος τοῦ ψυχικοῦ ὄργανισμοῦ κρατεῖ ἑαυτὸν μακρὰν τῆς προσπαθείας, παραπέμπων μόνον εἰς τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ· διότι πλησίον τῶν δεδομένων πραγματι- κοτήτων ὑπνώττουν καὶ λανθάνουν ἐν ἐκάστη ψυχῇ πλεῖστοι δυνατότητες. Ὅσον περισσότερον διακρίνομεν τὴν ἰσχυρὰν νομοτέλειαν ἐντὸς τῆς ψυχικῆς ζωῆς, τόσον μεγαλύτερον γίνε- ται δι' ἡμᾶς τὸ θαῦμα τῆς ἐπιστροφῆς. Ἐντὸς τοῦ κόσμου τῆς φυσικῆς νομοτελείας καὶ ἀναγκαιότητος ἐκρήγνυται καὶ ἐκπη- δᾷ ὁ κόσμος τῆς ἐλευθερίας, ἀνυψοῦται καὶ θραύει δεσμὰ καὶ ἀλύσεις ἕως τὰ μυχαίτατα βάθη τῆς ψυχῆς» (Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ἡρωῖδες τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, σ. 171).

Ἀξιόλογος εἶναι ἡ ἐργασία τῶν διακονισσῶν εἰς τὰ παι- δικὰ καὶ νεανικὰ σ ω φ ρ ο ν ι σ τ ῆ ρ ι α, ἅτινα ὁμοιάζουν μᾶλ- λον πρὸς οἰκοτροφεῖα. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ καὶ ἠθοπλαστικὴ ἐργα- σία ἐπὶ τῶν νεαρῶν τροφίμων εἶναι δυσκολωτάτη, διότι οἱ ἀτο-

ΑΥΤΑΠΑΡΝΗΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ *

Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦτο σάλπισμα ταπεινοφροσύνης, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως. Καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι διάφορον. Ἡ χριστιανικὴ ἀνοχή, ἡ ὑπὸ μιᾶς ἀπείρου μακροθυμίας καὶ ἀγάπης ἐμπνεομένη, ἔχει προκαλέσει πολλὰς συζητήσεις, διότι ὑπαγορεύει τὴν τελείαν ἐξουθένωσιν τῆς ἀτομικότητος τοῦ χριστιανοῦ. «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σὲ ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου ἀγρόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο» (Ματθ. ε' 39-41). Ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκληρὰν ἔναντι τῶν ὑπηκόων λαῶν συμπεριφορὰν τῶν ἀρχόντων τῶν Ἑθνικῶν, λέγει ὅτι τοῦτο δὲν δύναται, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συμβαίῃ ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινωνίᾳ, ἥτις εἶναι συνδεδεμένη διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης· «Οὐχ οὕτως ἔσται

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 299 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

μικροὶ φάκελοι αὐτῶν ὀμιλοῦν συχνάκις διὰ βάρεια παραπτώματα καὶ σοβαρὰς παραβάσεις τῆς ἔκτης καὶ ἑβδόμης ἐντολῆς. Μία διακόνισσα ἐνὸς παιδικοῦ σωφρονιστηρίου ἔγραφε τὰ ἐξῆς εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς: «Ἐδῶ πρέπει νὰ εἶμαι μάρτυς καὶ ἀπόστολος τῆς ἀγάπης τοῦ Σωτῆρός μου... Τὰ παιδιὰ ἔχουν ποικιλίαν χαρακτήρων. Ὅσα εἶναι τὰ παιδιὰ, τόσαι εἶναι καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν φυσικῶν χαρισμάτων, τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τῶν αἰσθημάτων. Ἄλλ' ὑπάρχει ἓν κλειδίον, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει τὰς καρδίας ὅλων. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἥτις «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν... πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει» (Α' Κορ. ιγ', 5-7). Ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἐσπέρας νὰ ὑπομένης τὸν θόρυβον 15 ζωηρῶν παιδιῶν, αὐτὸ καὶ μόνον ἀπαιτεῖ χαλύβδινα νεῦρα... Πλεῖστα ἐκ τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἐδῶ διὰ πρώτην φορὰν ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Θεὸν καὶ τὸν Σωτῆρα».

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος, καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος» (Ματθ. κ' 26-27). Τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ αὐταπάρνησιν τοῦ Σωτῆρος θὰ μᾶς δώσῃ ἡ δύναμις τῆς γραφίδος τοῦ ἐν δεσμοῖς εὐρισκομένου ἀποστόλου Παύλου, ὅστις φέρει μεθ' ὑπερηφανείας τὰ δεσμά, ἀδιαφορῶν διὰ τὸν θάνατον καὶ συνεχόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐκδημηθῇ ἐκ τῆς ζωῆς αὐτῆς, διὰ νὰ εὐρεθῇ πλησίον τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγάγατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἀνθρώπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερῴψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς» (Φιλιπ. β' 6-11).

2. Τὸ αἶσθημα τῆς ταπεινοφροσύνης παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ.

Εἰς οὐδένα τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων θὰ εὕρωμεν ἐναργέστερον καὶ ζωηρότερον τὸ αἶσθημα τῆς ταπεινώσεως καὶ εἰς οὐδένα θὰ διακρίνωμεν τὸν παλμὸν τῆς αὐταπαρνήσεως, εἰς ὃν βαθμὸν καὶ εἰς ἣν ἐξαρσιν ἀπαντῶμεν ταῦτα παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ τῶν Ἑθνῶν. Ὁ Χριστοκεντρικὸς τοῦ θείου Παύλου δὲν ἔχει τι τὸ προηγούμενον οὔτε τι τὸ παράλληλον ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ μας. Ἡ φλογερὰ εἰς ὑψηλὰ αἰσθήματα ἰδιοσυγκρασία του, ἡ ἰσχυρὰ διάνοιά του, ὀλοκλήρος ἡ ὑπαρξίς του ἔχουν τόσον ἐμποτισθῆ μετὰ τὴν ιδέαν τοῦ Χριστοῦ, ὥστε ἡ ζωὴ του καὶ τὸ ἀποστολικὸν του ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφωσιώθη ὀλοφύχως ὡς δοῦλος Θεοῦ καὶ ὑπῆρέτης Χριστοῦ, νὰ φέρουν ἐμφανῆ τὰ στίγματα τοῦ Σταυροῦ, τὸν ὁποῖον ὑπερηφάνως καὶ θαρραλέως ἐβάστασε μέχρι τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του. Εἰς ἀπάσας τὰς ἐπιστολάς του τὸ αἶσθημα τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς ἀνοχῆς εὐρίσκειται ἀνάμικτον μετὰ τὰς λοιπὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ δημιουργεῖ μίαν θελκτικὴν ἀτμόσφαιραν, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ ἀναγνώστης, ἀπερχόμενος, ἀποκομίζει τὸ ὑπέροχον λεπτὸν ἄρωμα ὀλοκλήρου τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφίας. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀνεζήτει τὸν γνήσιον ἐκπρόσωπόν της κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἰδρύσεώς της. Καὶ τὸν ἀνεῦρεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἡ πρὸς Δαμασκὸν ὁδὸς ὑπῆρξεν ἀναμφιβό-

λως σωτηρία διὰ τὸν ἀπόστολον, ἀλλὰ καὶ λίαν χρήσιμος διὰ τὴν νεαρὰν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκτοτε ὁ θεῖος Παῦλος μεταβάλλεται εἰς σκεῦος ἐκλογῆς καὶ ὁσάκις ἀναμιμνήσκειται τὴν προτέραν ἀναστροφήν του, αἰσθάνεται τοιαύτην ταπεινώσιν καὶ συντριβὴν, ὥστε νὰ ὀμιλῇ περὶ ἑαυτοῦ μὲ ἐσχάτην περιφρόνησιν. Ἀναφερόμενος εἰς τὰς μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἐμφανίσεις τοῦ Χριστοῦ, γράφει τὰ ἐξῆς: «Ἐσχατον δὲ πάντων ὡσπερὶ τῷ ἐκτρώματι ὄφθη κάμοι. ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμι ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορ. ιε' 8-9). Εἶναι τοιαύτη ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Πρωτοκορυφαίου, ὥστε πᾶν ὅ,τι ἐπετέλεσεν ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας—καὶ ἐπετέλεσεν ὅσα οὐδεὶς ἄλλος—νὰ ἀποδίδῃ ταῦτα οὐχὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἱκανότητα, ἀλλ' εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτῷ δύναμιν καὶ χάριν: «Οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαι τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος» (Β' Κορ. γ' 5-6).

Ἡ καύχησις, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, εἶναι ἔνδειξις ἀφροσύνης. Οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ ὑπερηφανεύηται διὰ τὸ ἔργον του ἢ διὰ τὰς ἱκανότητάς του ἢ διὰ τὴν σοφίαν του, εἰ μὴ ἐν Κυρίῳ, διότι ἐκ τοῦ Κυρίου ἔχομεν τὰ πάντα καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου θὰ κριθῶμεν, ἂν ὑπῆρξαμεν δόκιμοι ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. «Ὁ δὲ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν» (Β' Κορ. ι' 17-18). Καὶ ἂν παρίσταται ἀνάγκη καυχήσεως, ὁ ἀπόστολος Παῦλος θὰ τολμήσῃ νὰ καυχῆθῃ διὰ τὰς ἀσθενείας του. «Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι» (Β' Κορ. ια' 30). Καὶ ὅταν ἀκόμη παρασύρεται ἐν τῇ ρύμῃ τῶν ὄσων πρὸς Κορινθίους γράφει, ἂν σχέσει μὲ τὴν ὑπερβολικὴν χάριν, ἣν τῷ ἐπεφύλαξεν ὁ Κύριος διὰ τοῦ ὀράματος τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τὴν ἀποστολικὴν δρᾶσίν του, καταλήγει συνεχόμενος ὑπὸ τοῦ ἄγγελου τοῦ ὀλισθήματος του: «Γέγονα ἄφρων καυχώμενος. ὑμεῖς μὲ ἠναγκάσατε. ἐγὼ γὰρ ὄφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι· οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδὲν εἰμι» (Β' Κορ. ιβ' 11). Καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐξιστορῇ τὰς δυσχερείας τοῦ ἀποστολικοῦ ἔργου ἐν τῇ διαδόσει τοῦ Εὐαγγελίου, ἐκφράζει σαφῶς τὸ ἰδικόν του αἰσθημα τῆς ταπεινώσεως, τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἀνοχῆς, τῆς ἐγκαρτερήσεως εἰς τὰς θλίψεις, τῆς αὐταπαρνήσεως χάριν τοῦ Χριστοῦ. «Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ *

Ἡ εἰσήγησις ὅμως αὐτὴ δὲν ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τῆς Ἱεραρχίας ἐνεκα ἐλλείψεως χρόνου καὶ γι' αὐτὸ δὲν συζητήθηκε καθόλου τὸ θέμα. Ἐτσι ἡ Ἱεραρχία δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τὸ ζήτημα καὶ τὰ πράγματα ἔμειναν στὸ ἴδιο κρίσιμο σημεῖο. Ἦταν ἄλλωστε τότε μιὰ κρίσιμη περίοδος γιὰ τὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ ἡ Σύνοδος ἔστρεψε τὴν προσοχὴ της σὲ ἄλλα θέματα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν διοίκησιν κυρίως τῆς Ἐκκλησίας, ἐγκαταλείψασα τὰ καθαρῶς πνευματικά, ἂν καὶ ὄχι ὅλα.

Ἐν τούτοις, ἐξ ἀφορμῆς νέας συζητήσεως κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, ἐρρίφθη καὶ πάλιν ἡ ἰδέα περὶ συστάσεως παρὰ τῇ Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ μοναχικοῦ ἱεραποστολικοῦ Τάγματος, εἰς τὸ ὁποῖον μάλιστα ὑπεδείχθη τό-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 300 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρα τὰ τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περιψήμα ἕως ἄρτι» (Α' Κορ. 8' 11-13). Εὐρίσκονται δηλαδὴ οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου, ὅστις, ὡς ἀναφέρει σχετικῶς ὁ ἀπόστολος Πέτρος, «λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως» (Α' Πέτρου β' 23). Διώκτης τοῦ ὑπεροπτικοῦ φρονήματος καὶ τοῦ κούφου ἐγωῦσμοῦ ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος, ἐν ᾧ τῶν κινδύνων, οὓς συνεπάγονται τὰ ἐλαττώματα ταῦτα διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, παραγγέλλει εἰς τοὺς Ρωμαίους· «Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες. μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς» (Ρωμ. ιβ' 16).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

τε νὰ ἐγγραφοῦν καὶ νὰ ἐγκαταβιώσουν τοῦλάχιστον ἐπὶ μίαν διετίαν ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι πρὸς ἀρχιερατείαν ἀρχιμανδρῖται. Ἡ ἰδέα ἐγέννησεν ἀντιδράσεις καὶ ὁ Σεβ. Κοζάνης κ. Διονύσιος ἀντετάχθη εἰς τὴν πρότασιν μὲ τὸ αἰτιολογικὸν ὅτι «ἡ παράδοσις ἢ ἰδική μας εἶναι ἄλλη καὶ οὐχὶ ἡ τῶν ταγμάτων, ἅτινα ὑπενθυμίζουν τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν»¹²⁵. Ἄλλοι πάλιν Ἱεράρχαι ἀντετάχθησαν ἐκ λόγων πρακτικῶν. Τελικὰ δὲν ἔγινε τίποτε.

Κατὰ τὴν Ἱεραρχίαν τοῦ 1960 πάλιν ἐτέθη πρὸς συζήτησιν τὸ περὶ μοναχισμοῦ θέμα, ἀφοῦ ἐξακολουθοῦσε ἡ φοβερὴ του κρίσις¹²⁶, καὶ ἀπὸ πολλὰς μεριὰς ἀκούονταν ἱερεμειάδες. Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρουμε ὅ,τι ἔγραφαν στὸν Πανηγυρικὸ Τόμο γιὰ τὶς γιορτὲς τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1959 ὁ Μητροπολίτης Χίου Παντελεήμων καὶ ὁ καθηγητὴς Ἄ. Φυτράκις¹²⁷. Στὴν Ἱεραρχία τοῦ 1960 τὴν σχετικὴ εἰσήγησι ἔκαμεν ὁ Μητροπολίτης Δράμας Φίλιππος, προτείνοντας συγκεκριμένα μέτρα γιὰ τὴν ἐξύψωσι τοῦ μοναχισμοῦ, ποῦ ἐκινδυντο πάνω στὰ γνωστὰ μοτίβα δηλ. σύστασι ὀρφανοτροφείων ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία γιὰ τὴν στρατολόγησι ἀπὸ τοὺς τροφίμους τῶν τῶν νέων μοναχῶν. Ἡ ἰδέα ἦταν ἀρχικὰ τοῦ καθηγητοῦ Β. Βέλλα¹²⁸. Στὴ συνέχεια ὁ εἰσηγητὴς πρότεινε τὴν μετατροπὴ τῶν ἰδιορρύθμων σὲ κοινόβια, τὴν ἐκλογὴ ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα τῶν μελῶν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου κ.λπ. Ἐπὶ πλεον ὁ εἰσηγητὴς τάχθηκε μὲ τὸ μέρος τῆς κοινωνικῆς δραστηριότητος τῶν μοναχῶν, θέσι τὴν ὁποίαν πολέμησαν μὲ πάθος οἱ Διονυσιάται πατέρες Γαβριὴλ καὶ Θεόκλητος¹²⁹. Γενικὰ καὶ ἡ συζήτησι στὴν Ἱεραρχία τοῦ θέματος δὲν ἔφερε ἀποτέλεσμα θετικὸ γιὰ τὸν μοναχισμό. Ἔμειναν τὰ ὠραῖα λόγια χωρὶς ἐφαρμογὴ

125. Ἐνθ' ἀνωτ., τ. Ε' σ. 3464.

126. Βλ. *Irénikon* 1955, σ. 207.

127. Πανηγυρικὸς Τόμος, σ. 233-239 καὶ 287.

128. Βλ. *Irénikon* 1955, σ. 298.

129. Βλ. ἐν Ἀγιορειτ. Βιβλιοθήκη 1960, σ. 395 ἐπ. 1961, σ. 77 ἐπ.

Ποιμαντικά θέματα

ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ ΩΡΑΡΙΟΝ

Ὡς εἶναι γνωστόν, κάθε ἔργον ἐπιτελεῖται καὶ περατοῦται εἰς ὄρισμένον (ταχτὸν ἢ μὴ) χρονικὸν διάστημα. Τὰ ἔργα δὲ ἢ αἱ ὑπηρεσίαι, αἱ ὁποῖαι τελοῦν ὑφ' οἰανδήποτε συλλογικὴν ἢ ἄλλην σύμβασιν ἢ σχέσιν προσφέρονται ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἢ ὑπαλλήλων εἰς ὄρισμένα χρονικὰ διαστήματα τῆς ἡμέρας, ὑπὸ τοῦ νόμου σαφῶς ἐκάστοτε καθοριζόμενα. Μάλιστα τὸ σύγχρονον πνεῦμα τῆς συνεχοῦς βελτιώσεως τῶν ὄρων καὶ συνθηκῶν τῆς ἐργασίας γενικῶς ὑπαγορεύει συνήθως νέα μέτρα πρὸς περιορισμὸν τῆς χρονικῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας. Ὁ ἐργαζόμενος ὑπὸ τὰς συγχρόνους ψυχολογικάς, κοινωνικάς καὶ λοιπάς (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον «ἀγχογόνους») συνθήκας, κατανοεῖ τὴν τάσιν πρὸς περιορισμὸν τῆς χρονικῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας του ὡς αἴτημα καὶ ἐπιδιώξιν ζωτικῆς δι' αὐτὸν σημασίας.

Ἄλλ' ὁ ποιμὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐντάσῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐπιδιώκουν ἢ ἐπιθυμοῦν τὸν συνεχῆ περιορισμὸν τῆς χρονικῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας των. Ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, οὕτω καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ προσανατολισμὸς τοῦ ἱερέως εἶναι διάφορος ἢ καὶ ἀντίθετος ἐκείνου, τὸν ὁποῖον καθορίζουν αἱ σύγχρονοι συνδικαλιστικαὶ ἐπιδιώξεις. Ἐν προκειμένῳ ὁ ἐργοδότης καὶ συγχρόνως ἐργαζόμενος Κύριος εἶναι σαφής· «Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι» (Ἰω. 5,17). Ὑφ' οἰανδήποτε ἐννοίαν καὶ ἂν χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα τὸ ρῆμα «ἐργάζομαι», δηλοῖ ὅπωςδήποτε τὴν ἀδιάλειπτον προσφορὰν λυτρωτικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἄνθρωπον. «Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρας ἐστίν· ἔρχεται νύξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι» (Ἰω. 9,4). Ὁ ποιμὴν ἐπομένως ὀφείλει νὰ ἐργάζεται δραστηρίως καὶ

στὴν πρᾶξιν. Ἦταν πιά φανερὸ πὼς κάτι ἔφταιγε ποὺ δὲν μπορούσε νὰ ἐπισημανθῆ καθαρὰ γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθῆ. Ἡ μᾶλλον πολλοὶ ἔβλεπαν τὴν κρίσιν νὰ μεγαλώνη καὶ δὲν μπορούσαν νὰ βοηθήσουν στὸ ξεπέρασμά της. Τότε ἐγινε μιὰ τολμηρὴ ἀπόπειρα.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

ἀδιαλείπτως «ἕως ἡμέρα ἐστί»). Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιορίζῃ τὴν προσφορὰν τῶν ποιμαντικῶν τοῦ ὑπηρεσιῶν εἰς τὰ χρονικὰ πλαίσια μιᾶς οἰασδῆποτε ἐπαγγελματικῆς δραστηριότητος. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λέγῃ εἰς τὸν ζητοῦντα πνευματικὴν βοήθειαν: «Μόλις πρὸ ὀλίγου, ἀγαπητέ, ἐκλείσαμε τὸ γραφεῖον. Ἐλᾶτε, σᾶς παρακαλῶ, αὐριον» (!). Μία τοιαύτη ἀπάντησις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σχολιασθῇ. Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ τοῦλάχιστον ὡς ἀπαράδεκτος.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Β. Γκεωργίου «Ἀπὸ τὴν 25ῃ ὥρᾳ στὴν αἰώνια ὥρα» δίδεται μία ὠραία ἀπάντησις εἰς τὴν ἔνστασιν, τὴν ὁποίαν ὁ υἱὸς τοῦ ἱερέως προβάλλει ἐν σχέσει μὲ τὸ «συνεχές» ὠράριον τοῦ πατέρα του.

«Δὲν σ' ἀγαποῦν οἱ γιοί σου καὶ οἱ θυγατέρες σου ἐν Χριστῶ, ἔλεγα στὸν πατέρα μου, βλέποντάς τον τσακισμένον ἀπὸ τὴν κούρασι. Μόλις ἐπέστρεψες στὸ πρεσβυτέριο κι' ἦλθαν ξανά νὰ σὲ φωνάξουν. Μόλις ξάπλωσες καὶ ἔφθασαν. Σὲ ζυπνοῦν... "Ὁμως ὁ ἱερεὺς εἶναι κι' αὐτὸς ἄνθρωπος, εἶπα. — "Ὁχι, ἀπάντησε ὁ πατέρας μου. "Ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἡ θυσία ἐνὸς ἀνθρώπου, ποὺ προστίθεται στὴ θυσία τοῦ Θεοῦ. Κι' αὐτὸ εἶναι ἡ ἱερωσύνη. Ἱερεὺς δὲν εἶναι ὅπως εἶναι κανεὶς γεωργός, ὑπάλληλος ἢ τεχνίτης. Δὲν γίνεται κανεὶς ἱερεὺς γιὰ νὰ ἔχῃ ὄρες γραφείου μὲ διαλείμματα καὶ μέρες ἀδείας. Εἶναι κανεὶς ἱερεὺς μόνιμα. Χωρὶς διακοπὴ, χωρὶς ρεπώ. Χωρὶς καμμιά ἀνάπαυλα. Μέρα καὶ νύχτα... Ἡ ἱερωσύνη, μίμησις τῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ, ἀποκλείει τίς διακοπές. Ἰσχύει μόνιμα καὶ γιὰ τὴν αἰωνιότητα» (σελ. 94 ἐξ.).

*
* *

Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πεισθῇ ὁ ποιμὴν μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα περὶ τοῦ ἀπεριορίστου χαρακτῆρος τοῦ ποιμαντικοῦ τοῦ ὠραρίου. Ἡ ἱερωσύνη εἶναι ξένη πρὸς τοιαῦτα ἐπιχειρήματα. Διὰ τοῦτο τὸν πρῶτον λόγον καὶ ἐδῶ ἔχει ὁ βαθμὸς τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὸν Χριστόν. Ἐὰν ὀλίγον ἀγαπᾷ Αὐτόν, ὀλίγον ἐργάζεται εἰς τὸν ἀμπελῶνά Του. Ἐὰν ὅμως εἶναι «ἀφωμοιωμένος τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές» (Ἐβρ. 7,3) καὶ ἐργάζεται ἀδιαλείπτως «ἕως ἡμέρα ἐστί».

I. K.

Η ΑΘΕΪΑ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ *

6) Ἀθεΐα καὶ Ἐπιστήμη.

Ἡ ἀθεΐα τοῦ χθὲς ἐνεφανίζετο ἐνώπιον τῆς κοινωνίας μὲ τὸν «ἀέρα» τῆς ἐπιστημονικῆς αὐθεντίας. Οἱ προβάλλοντες ἀθειστικὲς δοξασίαι παρουσίαζαν ἑαυτοὺς ὡς πρωτοπόρους τῆς ἐπιστήμης καὶ τὶς ιδέες των ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Ἔτσι ἡ ἀθεΐα ἤλθε σὲ σύγκρουσι μὲ τὴν ἀληθινὴ ἐπιστήμη καὶ στὴ σύγκρουσι αὐτὴ ἡ ἀθεΐα νικῆθηκε. Ἀλλὰ ἐνθά μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς. Πρῶτα - πρῶτα γιὰτὶ ἡ ἀθεΐα δὲν ἐχρησιμοποίησε ποτὲ σωστὸ ἐπιστημονικὸ τρόπο στὴν ἔρευνά της. Τὰ πορίσματά της, τὰ δῆθεν ἐπιστημονικά, ποτὲ δὲν προῆλθον ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον ὅσο καὶ κλασσικὴ μέθοδο τῆς Ἐπιστήμης, τ.ἔ. τὴν παρατήρησι καὶ τὸ πείραμα. Γι' αὐτὸ καὶ ποτὲ δὲν κατέλαβαν τὴν θέσιν τοῦ ἀξιώματος μέσα στὸν ἐπιστημονικὸ κόσμον. Ἐπὶ παραδειγματι ἡ τόσο προσφιλὴς τακτικὴ τῶν ἀθέων «ἐπιστημῶνων» «δὲν βλέπω, ἄρα δὲν ὑπάρχει» δὲν ὑπῆρξε ποτὲ μιὰ ἐπιστημονικὴ μεθοδολογία. Ἐν τούτοις μὲ θάσι τὴν τακτικὴ αὐτὴ οἱ ὕλισται ἀπεφάνθησαν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ψυχὴ, ἀφοῦ τὸ ἱατρικὸ γυστέρι δὲν τὴν ἀνακαλύπτει. Μιὰ τέτοια τακτικὴ ὅμως θυμίζει τὸν πρόσφατον ἰσχυρισμὸ τοῦ Ρώσου ἀστροναύτου, ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὸ διάστημα δὲν εἶδε τὸν Θεὸν ἢ τοὺς Ἀγγέλους, ἄρα δὲν ὑπάρχει Θεὸς καὶ δὲν ὑπάρχουν ἄγγελοι. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ «δὲν βλέπω, ἄρα δὲν ὑπάρχει», προσέκρουσε σὲ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, ὥστε ὁ πρὸς τὸν ὕλισμὸν προσκείμενος Γερμανὸς φιλόσοφος Dubois - Reymond ἠναγκάσθη π.χ. νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν μετατροπὴ τοῦ φυσιολογικοῦ ἐρεθισμοῦ εἰς ψυχικὸν φαινόμενον ὡς «ἐν ἐκ τῶν ἐπτὰ ἀλύτων αἰνιγμάτων, πρὸ τῶν ὁποίων σταματᾷ ἡ ἀνθρωπίνη νόησις».

Ἐπειτα ἡ ἀθεΐα ὑπῆρξε μιὰ ἄρνησις. Προσπάθησε νὰ ἀρνηθῇ τὸν Θεό, ἀλλὰ στὴ θέσι του δὲν εἶχε νὰ βάλῃ κάτι ἄλλο, ποῦ ἦταν ἀκαταμάχητο. Ὁ Παῦλος Εὐδοκίμωφ γράφει σχετικᾶ:

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 304 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

«Ἡ λέξις ἀθεϊσμός, μὲ τὸ στερητικὸ τῆς «α», ἀρνεῖται τὸν θεϊσμό, ἀρνεῖται τὸν Θεό. Τὸ πρόβλημα λοιπὸν εἶναι νὰ ἀποδείξῃ πῶς μπορεῖ νὰ τὸ κάνη καί, κατὰ πρῶτον, νὰ καθορίσῃ ἐκεῖνο ποῦ ἀρνεῖται. Πῶς ὁ ἀθεϊσμός δρίζει ἐπιστημονικὰ τὸ «σύμπλεγμα Θεός», πρὶν νὰ τὸ ἀρνηθῇ; Ὅλο τὸ πρόβλημα εἶναι ἐκεῖ. Τὸ πολὺ - πολὺ εἶναι ἡ ἀρνήσις μιᾶς κάποιας σχολικῆς θεολογίας, μιᾶς ἀντιλήψεως ἀνθρωπομορφικῆς καὶ ἀνθρωπίνης περὶ τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ δὲν ξεπερνᾷ καθόλου τὸ ἀνθρώπινο καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀρνηθῇ κατὰ παρά θεβαιώνοντας κατὰ ἄλλο. Ἀρνούμενοι τὸν Θεό, τί ἀκριβῶς θεβαιώνομε στῆ θέσι του; Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἓνα πρωτόπλασμα⁹, ποῦ ἐγκυμονεῖ ἤδη τοὺς μελλοντικούς του προφήτες, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰν ὑπόθεσι πιὸ προβληματικὴ ἀπὸ τὴν τελειῶς ἀπλοϊκὴ καὶ τίμια ἰδέα ἐνὸς Θεοῦ Δημιουργοῦ»¹⁰.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

9. Ἀναφέρεται εἰς τὴν θεωρίαν τῆς αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς, τὴν ποίαν ὁ Παστέρ ἀπεκάλεσε «μία μεγάλην χίμαιραν».

10. Ἡ Πάλη μὲ τὸν Θεόν, Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 26-27.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Η ΚΡΙΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΝΕΩΣΙΣ ΤΟΥ «ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ»*

Β' Η ΑΝΑΝΕΩΣΙΣ

(Προτάσεις)

Ἐχοντας ὑπ' ὄψι μας ὅλους τοὺς παραπάνω παράγοντες, ποὺ μᾶς ὀδήγησαν στὴ σημερινὴ κρίσι τῆς κατηχητικῆς προσπάθειας, μπορούμε νὰ κάνουμε λόγο γιὰ μιὰ ριζικὴ ἀνανέωσι τοῦ «Κατηχητικοῦ Σχολείου» καὶ ἓνα ἐκσυγχρονισμό του, ὥστε νὰ γίνῃ ξανά πόλος ἑλξέως γιὰ τὰ νιάτα καὶ ταυτόχρονα χώρος στὸν ὁποῖο θὰ δικαιώνονται οἱ βαθύτερες ἀναζητήσεις καὶ νοσταλγίες τους.

Ἡ πραγματικότητα μαρτυρεῖ ὅτι αὐτὴ ἡ νέα γενιά, ποὺ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν κατηχητικὴ προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας ἢ τὴν ἀπωθεῖ, ἀναζητᾷ μὲ ἀγωνία τὴν Ἀλήθεια, ἔχει ἔντονος μεταφυσικὲς ἀνησυχίες, διψᾷ τὸ Θεό. Δὲν εἶναι ἀποκαλυπτικό, αὐτῶν ἀκριδῶς τῶν ἀναζητήσεων τῆς νέας γενιάς, τὸ γεγονός ὅτι μὲ τόσο πάθος ἀκολουθεῖ τοὺς ψευδοπροφήτες ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἄπω Ἀνατολή, τοὺς γιόγκι καὶ τοὺς ἀστρολόγους; Ὅτι μὲ τόση τόλμη μάχεται γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴ δημοκρατία, τὴ δικαιοσύνη, τὴν ἰσότητα καὶ ἀδελφσύνη τῶν ἀνθρώπων; Ποῦ ἄλλοῦ ὑπάρχουν περὶ σότερο ὄλα αὐτὰ παρὰ κοντὰ στὸ Θεό;

Τρεῖς ρίζες τρέφουν τὴ νοστροπία τῶν νέων τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ ἀπαιτήσις ἐλευθερίας, ὁ πόθος ὀλοκληρώσεως καὶ ἡ δίψα ἐπικοινωνίας μὲ τὸν ἄλλον⁶. Αὐτὰ τὰ τρία χαρακτηριστικὰ τῆς σημερινῆς νοστροπίας τῶν νέων πρέπει νὰ λάβωμε ὑπ' ὄψι μας σοβαρὰ στὴν προσπάθεια ἀνανεώσεως τοῦ Κατηχητικοῦ θεσμοῦ. Σημαντικὲς ἀλλαγές πρέπει νὰ γίνουν:

α) Κατάργησις τοῦ ὀνόματος «Κατηχητικὸ Σχολεῖο», ποὺ ἔχει πιά παρεξηγηθῆ ἀπὸ τοὺς νέους. Ὁ ὄρος «Σχολεῖο» ἦταν ἀνεπιτυχῆς εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχή, γιὰτὶ συνετέλεσε στὸ νὰ πάρῃ ἡ θρησκευτικὴ διδασχὴ μιὰ καθαρὰ νοσησιαρχικὴ κατεύθυνσι, ποὺ τὴν διατηρεῖ ὡς σήμερα. Θυμοῦμαι κάτῃ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 308 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

6. Documents Service Adolescence, ἐθ. ἀν. σ. 33.

χαρακτηριστικό. Κυττάζοντας κάποτε τὸ «ὠρολόγιο πρόγραμμα» τῶν μαθημάτων ἐνὸς μαθητοῦ τῆς Δ' τάξεως τοῦ Γυμνασίου εἶδαν ἡμεῖς τὴν ἑξῆς γράφη: Σάββατον, 8-9 Ἀρχαῖα, 9-10 Μαθηματικά, 10-12 Ἐκθεαὶς Ἰδεῶν, 4-5 Κατηχητικὸν, 5-6 Ἀγγλικά κ.λπ. Δηλαδή τὸ Κατηχητικὸν δὲν ἦταν παρὰ ἓνα μάθημα ἀνάμεσα στὰ ἄλλα. Μιὰ μετάδοσις γνώσεων. Ὁ ὅρος «Σχολεῖον» σὲ μᾶς μὲν τοὺς Κατηχητέας, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουμε, γεννᾷ τὴν νοοτροπία τοῦ δασκάλου, στὰ παιδιὰ δὲ τοῦ μαθητοῦ. Ἐδῶ ὅμως, στὴν περίπτωσι τοῦ «Κατηχητικοῦ Σχολείου», δὲν πρόκειται περὶ συνηθισμένης διδασκαλίας. Πρόκειται περὶ «κοινωνίας» τοῦ Λόγου, περὶ «μετοχῆς» (μεθέξεως) στὴ θεϊκὴ Ἀλήθεια. Ἐδῶ ὑπάρχει ἔγτονον μυσταγωγικὸ στοιχεῖον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴν περίπτωσι τῆς θείας Εὐχαριστίας. Οὐσιαστικὰ ἡ Κατήχησις δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ μιὰ «Λειτουργία τοῦ Λόγου», ὅπως τὸ πρῶτον μέρος τῆς θείας Εὐχαριστίας, σὸ ὁποῖον τὴν κεντρικὴν θέσιν κατέχει ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ τὸ Κήρυγμα (Λειτουργία τῶν Κατηχομένων). Στὴ θεία Εὐχαριστία προηγεῖται ἡ «κοινωνία» τοῦ Λόγου καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ «κοινωνία» τοῦ «Ἄρτου τῆς ζωῆς». Πρῶτα μοιραζόμεσθα καὶ παίρνομε μέσα μας τὴ θεϊκὴ Ἀλήθεια, τὸ λόγο τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὕστερα προχωροῦμε στὴν «κλάσι τοῦ ἄρτου», τὴν «κοινωνία» τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Πρὶν ἀπὸ τὴν μετουσίωσι τοῦ «ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου» μιὰ ἄλλη μετουσίωσις τελεσιουργεῖται. Ἡ μετουσίωσις τῆς θεϊκῆς Ἀλήθειας σὲ γνῶσι καὶ πράξι ἀνθρώπινη. Ἡ εὐχὴ, ποὺ διαβάσει ὁ λειτουργὸς πρὶν ἀπὸ τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα — «Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόανθρωπε Δέσποτα, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν. . .» — διαδραματίζει στὴ «Λειτουργία τοῦ Λόγου» τὸν ἴδιον ρόλον ποὺ διαδραματίζει στὴ Θεία Εὐχαριστία ἡ εὐχὴ τῆς «ἐπικλήσεως» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τῶν Τιμίων Δώρων⁷. Ἔτσι ἔχομε μιὰ διαιώνισι τοῦ μυστηρίου τῆς «κένωσης», τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου, μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ἐδῶ βλέπομε μιὰ νέα διάστασι, βιωματικὴ, τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου: «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰω. α' 14). Ἡ ἀφομοίωσις τῆς θεϊκῆς Ἀλήθειας ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἡ μετουσίωσις τῆς σὲ ἔργα, σὲ ζωὴ, εἶναι ἀκόμα ἓνας τρόπος νὰ συλλάβωμε τὴ «μετοχὴ» μας (μέθεξι) στὴ θεανδρικὴ φύσι τοῦ Λόγου. Κάθε κατηχητικὴ συγκέντρωσις εἶναι μιὰ «Λειτουργία τοῦ

7. Βλ. Α. Schmemman: Le sacrement de la Parole. Le Messager Orthodoxe No 68-69 σελ. 14.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΣΠΟΡΑΝ ΤΗΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ*

Ἐπάρχει βεβαίως καὶ μία ἄλλη ὁμάς, ποῦ διὰ λόγους μᾶλλον δεισιδαιμονίας, ἐκκλησιάζεται μερικὰς φορὰς τὸν χρόνον, χωρὶς ὅμως νὰ θεωρῇ ἀναγκαίαν τὴν τακτικὴν καὶ βαθυτέραν ἐπαφὴν μετὰ τὴν ζωὴν τῆς Ἐνορίας. Καὶ μόνον ἓνα μικρὸν τμήμα—καὶ εἶναι παρήγορον ὅτι πραγματικῶς ὑπάρχει—αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατρείας καὶ γενικώτερον τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς στὴν διασποράν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ διστάσωμεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οὐσιαστικῶς μόνον δι' αὐτοὺς τοὺς Ὁρθοδόξους ὑπάρχει ἡ ἐκκλησιαστικὴ λατρεία εἰς τὴν διασποράν. Διότι ἀναμφισβητήτως ἐνοριακὴ ζωὴ ὑπάρχει ἐκεῖ, ποῦ ὑπάρχει καὶ ἡ πίστις. Δι' αὐτοὺς δὲ τοὺς ὀλίγους, ἔστω καὶ δέκα νὰ ἦσαν, ὧφειλε πάλιν ἡ Ἐκκλησία νὰ δημιουργήσῃ δυνατότητα λατρευτικῆς καὶ μυστηριακῆς ζωῆς. Αὐτὰ εἶναι τὰ ζωντανὰ μέλη της—δὲν λέγομεν τὰ «πνευματικὰ της τέκνα»—ποῦ πρέπει καὶ ἐδῶ νὰ μείνουν ἐνωματωμένα εἰς αὐτήν. Ὅταν λοιπὸν ὀμιλῶμεν διὰ λειτουργικὴν ζωὴν εἰς τὴν διασποράν, θὰ πρέπει πρῶτον νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς Ὁρθοδόξους ἐκείνους, ποῦ ἀποζητοῦν καὶ ἐδῶ τὴν λειτουρ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 312 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

Λόγους. Εἶναι μιὰ μυστηριακὴ «κοινωνία» τῆς θεϊκῆς Ἀλήθειας καὶ ὁ Κατηχητὴς εἶναι ὁ «μυσταγωγός». Δὲν εἶναι χωρὶς σημασία τὸ γεγονός ὅτι στὴν Ὁρθόδοξο παράδοσι ἡ Κατήχησις ἦταν πάντα λειτουργικὴ. Τὸν λειτουργικὸν χαρακτήρα της ἔχασε ἀφότου ἀντιγράψαμε τὰ «Κυριακὰ Σχολεῖα» τῶν Προτεσταντῶν.

Ἐντὶ τοῦ ὅρου «Κατηχητικὸ Σχολεῖο» προσωπικὰ θὰ προτιμούσαμε κάποιον ἄλλον ὅρο, ποῦ νὰ περιλαμβάνῃ τὰ στοιχεῖα τῆς «κοινωνίας», τῆς φιλίας, τῆς συναδελφώσεως. Ὁ ὅρος π.χ. «ἐνοριακὴ γεανικὴ συντροφιά» θὰ ἀπέδιδε περισσότερο τὴν πραγματικότητα καὶ θὰ ἦταν εὐπρόσδεκτος ἀπὸ τοὺς νέους*.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΜΠΕΖΕΝΙΤΗΣ

Διευθυντὴς Ἀποστολικῆς Διακονίας

* Σημείωσις: Ὁ ὅρος «Κατηχητικὸν ἢ Κυριακὸν Σχολεῖον» εἶναι μετὰ φρασὶς στὰ ἑλληνικὰ ξενικοῦ ὅρου.

γικήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας των καὶ χάριν τῶν ὁποίων κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον εἴμεθα πλησίον των διὰ τὸν ἀγιασμόν καὶ τὴν ἐνίσχυσίν των. Τί θὰ γίνῃ με τοὺς ὑπολοίπους, θὰ λεχθῆῖ κατωτέρω. Αὐτοὺς λοιπὸν ὀφείλει ν' ἀναζητήσῃ κατὰ πρῶτον καὶ νὰ συνάξῃ ἡ Ἐνορία εἰς τὴν λατρείαν τῆς «ὡς ἡ ὄρνις συνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς», διὰ νὰ πραγματώσῃ τὴν «καθολικὴν Ἐκκλησίαν» καὶ εἰς τὸν χῶρον τῆς διασποράς. Σκοπὸς τῆς θὰ εἶναι καὶ ἐδῶ ὁ ἀγιασμός τοῦ πιστοῦ διὰ τῶν ἱερῶν μυστηρίων καὶ ἡ διαρκὴς του πνευματικὴ τροφοδοσία διὰ τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἡ ἐνίσχυσις ἐπίσης τῆς ψυχῆς καὶ ἡ δημιουργία πνεύματος ἀγωνιστικότητος ἐν μέσῳ τῆς ἀμφιβολίας καὶ ἀπιστίας, ἀλλὰ καὶ πλάνης τοῦ συγχρόνου κόσμου.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσωμεν κάτι.

Ἄν ἡ παρουσία μας ὡς Κληρικῶν μεταξὺ τῶν ἐργατῶν μας εἶχε μόνον σκοπὸν τὴν διευθέτησιν ληξιαρχικῶν τυπικοτήτων καὶ συμβατικῶν καθηκόντων, τότε ἡ θέσις μας θὰ ἦτο εἰς ἓνα Γραφεῖον τῶν κατὰ τόπους Προξενείων. Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὴ ἡ δικαιολογία τῆς ἐδῶ παρουσίας μας. Οὔτε ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ τελῶμεν Ἀκολουθίας καὶ νὰ ἐκκλησιάζεται (νὰ ἀπαρακολουθῆ), ὅπως συνήθως λέγομεν) ὁ Λαὸς μας. Ἐνθουσιώδεις Οἰκουμενισταί, κινούμενοι ἀπὸ κάποιον ἀθεμελίωτον «εἰρηνισμόν», δὲν θέλουσι νὰ πιστεύσουν εἰς μίαν βαθυτέραν διαίρεσιν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐνεργοῦν, ὡς νὰ εἶχεν ἤδη ἡ διαχριστιανικὴ ἐνότης πλήρως ἀποκατασταθῆ. Διατί ὅμως τότε ἔχομεν ὀρθόδοξοις Ἐπισκόπους εἰς τὰς Χώρας τῆς Δύσεως; Διατί χρειαζόμεθα ὀρθόδοξοις Ἱερεῖς διὰ τὴν λατρείαν μας; Ἄν εἴπωμεν ὅτι αὐτὰ γίνονται διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς γλώσσης, θὰ ἦτο πολὺ σαθρὸν τὸ ἐπιχείρημα. Διότι μετὰ ἀπὸ ὀλίγον χρόνον οἱ περισσότεροι συμπατριῶταί μας δὲν ἔχουν προβλήματα γλώσσης, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τοῦλάχιστον μίαν λατρευτικὴν σύναξιν ἄλλης Ἐκκλησίας. Οὔτε εἶναι ἐπίσης ἰσχυρὸν τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμάθομεν νὰ λατρεύωμεν. Διότι ἡ νέα γενεὰ μας, πού ἀναπτύσσεται εἰς τὴν διασποράν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ μάθῃ νὰ λατρεύῃ διαφορητικά. Ἄλλωστε συμπατριῶταί μας, πού συνεπεῖα προσηλυτισμοῦ ἑτεροδόξων ἠλλαξαν δόγμα εἰς τὴν Πατρίδα μας, λατρεύουν ἤδη καὶ ἐκεῖ κατὰ διάφορον τρόπον. Ἡ ἐξασφάλισις ὀρθοδόξου Λατρείας εἰς τοὺς μετανάστας μας ἔχει συγκεριμένον σκοπόν. Τὴν καλλιέργειαν καὶ διατήρησιν τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος καὶ ἐνεργοποίησιν τῆς καθολικότητος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ πίστις καὶ ἡ ἐκφράζουσα αὐτὴν λατρεία δημιουργοῦν ἀνάλογον φρόνημα. Αὐτὴ ἡ διαρρύθμισις τοῦ ὀρθοδόξου Ναοῦ, ἡ εἰκο-

νογραφία, τὸ φῶς τοῦ κανδηλιού, ἡ εὐωδία τοῦ λιβανιοῦ δημιουργοῦν τὴν λειτουργικὴν ἐκείνην ἀτμόσφαιραν, εἰς τὴν ὅποιαν στερεοῦται ἡ πίστις καὶ ὁ πιστὸς δύναται νὰ αἰσθάνεται ὅτι ζῆ καὶ πορεύεται «σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις». Διότι διὰ τὸν ὀρθόδοξον ἡ πίστις δὲν εἶναι γεγονός τῆς λογικῆς, εἶναι γεγονός τῆς ὑπάρξεως. Δι' αὐτὸ καὶ ζῆ ἐπὶ γῆς μὲ ἰσχυρὰν τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶναι πολίτης τοῦ οὐρανοῦ. Ζῆ διαρκῶς εἰς τὸν χῶρον τοῦ θαύματος, τῆς κοινωνίας καὶ ἐπαφῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἰς μίαν ὑπερφυσικὴν πραγματικότητα. Ἄν λοιπὸν θέλωμεν νὰ διατηρήσωμεν τὸν ὀρθόδοξον ἄνθρωπον, πρέπει νὰ τοῦ ἐξασφαλίσωμεν κατὰ πρῶτον ὀρθόδοξον λατρείαν. Αὐτὸ λοιπὸν ἐπιδιώκομεν διὰ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας εἰς τὴν διασποράν. Ὁ ὀρθόδοξος πιστὸς εἶναι μέλος τῆς Καθολικῆς (ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας. Ὅπου δὲ ὀρθόδοξος λατρεία—περὶ τὸν ὀρθόδοξον ἐπίσκοπον—ἐκεῖ καὶ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία. Ἡ καθολικότης (ὀρθοδοξία) δὲ τῆς λατρείας δὲν ἐξασφαλίζεται μόνον μὲ τὸ «βυζαντινὸν» λεγόμενον «ρίτους». Ἡ πίστις καὶ ὁ ἐπίσκοπος, ὡς φορεὺς καὶ ἐγγυητὴς αὐτῆς τῆς πίστεως, ἐξασφαλίζουν τὸν ὀρθόδοξον χαρακτῆρα τῆς λατρείας μας. Ὁ «ρυθμὸς» (ρίτους) εἶναι νεκρὸν γράμμα ἄνευ τοῦ θεμελίου τῆς ὀρθῆς πίστεως.

Ἰδοὺ λοιπὸν ποῖος βαθύτερος λόγος δικαιολογεῖ τὴν ἐδῶ παρουσίαν μας. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἐγνώριζε περιπτώσεις, ὅπου χριστιανοὶ ταξιδεύοντες λόγῳ ἐργασίας εἰς χώρας αἰρετικῶν, μετέφερον μαζὶ τὴν τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν, διὰ νὰ μὴ ἀναγκάζωνται νὰ ζητήσουν αὐτὴν εἰς συνάξεις αἰρετικῶν. Δυστυχῶς ζῶμεν τὰς τραγικὰς συνεπείας τοῦ γεγονότος τοῦ Σχίσματος, χωρὶς νὰ εὐθυνώμεθα βεβαίως ἡμεῖς δι' αὐτό. Εἶναι ὅμως μία πραγματικὴ κατάσταση, ποὺ δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν ἀγνοήσωμεν. Μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς εὐλογημένης ἐπανενώσεως τῶν Χριστιανῶν, ὅχι βεβαίως ὑπὸ τὴν εὐκολὸν λύσιν τοῦ alles in einem Topf, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ θεμελίου τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἀπορροεύσης ἀγάπης, θὰ ἔχωμεν οἱ Ὀρθόδοξοι ἀνάγκην ἰδίας λατρείας, ἰδίων μυστηρίων καὶ ἰδίας πνευματικῆς ζωῆς. Εὐρισκόμεθα λοιπὸν ἐδῶ μὲ τὴν βαρυτάτην ἀποστολὴν νὰ διατηρήσωμεν τὴν παραδοσιακὴν ὀρθοδοξίαν τῶν πιστῶν μας, διότι τὴν θεωροῦμεν ἀληθῆ καὶ σωτήριον. Τοῦτο συνιστᾷ καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὀρθοδόξου συνάξεως, διότι αὕτη ἔχει σωτηριολογικὰς συνεπείας διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἐνσυνειδήτως μετεχόντων ταύτης. Ἄν δὲν βλέπωμεν ἔτσι τὴν ἐδῶ παρουσίαν μας καὶ δὲν εἴμεθα πρόθυμοι καταλλήλως νὰ ἐργασθῶμεν, δὲν εἶναι τολμηρὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι οὐδένα λόγον ὑπάρξεως ἔχομεν.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

Δέρβη: ἀρχαία πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπὶ τῶν ΒΑ ὄψωμάτων τοῦ ὄρους Ταῦρος, μεταξὺ Ταρσοῦ καὶ Ἀύστρων.

Ἐδύτερον: τοποθεσία ἐν ΚΠόλει. Νῶν ἐν αὐτῇ ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἤγειρεν.

Δημητριάς: 1. πόλις τῆς Ταρσοῦ. 2. ἀρχαία πόλις τῆς Θεσσαλίας παρὰ τὸν Παγασσητικόν, ἐξ ἧς καὶ ἡ ὄνομασία τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δημητριάδος, μὲ ἔδραν τὸν Βόλον.

Δημητσάνα: ἱστορικὴ κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, καὶ θερινὴ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Γορτυνίας καὶ Μεγαλοπόλεως.

Ἐκ Δημητσάνης κατήγοντο: Διονύσιος ὁ Σοφός, πατριάρχης ΚΠόλεως (23 Νοεμβ.). —, ὁ ὀσιομάρτυς Εὐθύμιος (11 Μαΐου). —, ὁ ἔθνομάρτυς Γρηγόριος ὁ Ε΄, πατριάρχης ΚΠόλεως (10 Ἀπρ.).

Διόσπολις: ἡ ἀρχικὴ ὄνομασία τῶν Καθείων καὶ τῆς Σεβαστείας. 1. πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου Β΄, ἡ «Διόσπολις ἡ μεγάλη». Ἐδρα ἐπισκοπῆς. 2. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θηβαίδος Αἰγύπτου. 3. Πόλις ἐπαρχίας τῆς Θράκης, ὑπὸ τὴν Φιλιππουπόλιν. 4. Πόλις ἐν Παλαιστίνῃ, ὑπὸ τὸν Καισαρείας.

Δίου: ἡ ἀρχαιότερα τῆς βασιλίδος μονή, πλησίον τῆς πόλεως, ἣν ἴδρυσεν ὁ βασις Δῖος (19 Ἰουλ.).

Δομποῦ: ἱερὰ Μονή παρὰ τοὺς πρόποδας Ἐλικῶνος, ἐγγὺς τῆς Λεθαδαίας, ἔνθα διήνυσεν τὸν βίον αὐτοῦ ἐν ἀσκήσει καὶ ἐτελειώθη ἐν εἰρήνῃ ὁ βασις Σεραφεῖμ (6 Μαΐου).

Δορόστολος (Δορύστολος): πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἰστρυν (Δούναβιν), ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εἰξείνου, ἣ μετέπειτα Θεοδοωροπόλις, ἡ σημερινὴ Σιλίστρια.

Δριξιάρα: ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀδριανουπόλεως - Βυζαντίου. Ἐδρα Ἐπισκοπῆς. Ἐν αὐτῇ ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Ἀλέξανδρος, ὁ ἐκ Ποσιόλων τῆς Ἰταλίας.

Δυρράχιον: πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν Ἀδριατικὴν. Τὴν Ἐκκλησίαν Δυρραχίου ἐποίμηναν: Κάισαρ ὁ «ἀπόστολος» καὶ Ἄστειος ἡ Ἄστιος.

Ἐδεσσα: 1. ἀρχαία πόλις ἐν Μεσοποταμίᾳ μὲ ἐπισκοπὴν. 2. πόλις τῆς Δ. Μακεδονίας (τὰ Βοδενά) καὶ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Ἐδέσσης καὶ Πέλλης. Πατὴρ τῆς μάρτυρος Βάσσης καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς Θεογονίου, Ἀγαπίου καὶ Πιστοῦ (Αὐγ. 21). — Ἐν τῷ λόφῳ, ὅπου σήμερον τὸ κτίριον τῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐμαρτύρησεν ἡ νεομάρτυς Παρθένα (8 Ἰαν.).

Ἐιρηνούπολις: ἐπισκοπὴ ἐν Ἰσαυρίᾳ τῆς Δεκαπόλεως.

Ἐλβασάν: πόλις ἐν Β. Ἠπείρῳ, ἐξ ἧς κατήγεται ὁ ὀσιομάρτυς Νικόδημος (11 Ἰουλ.).

Ἐλενόπολις: κωμόπολις τῆς Γαλιλαίας πρὸς τμὴν τῆς ἁγίας Ἐλένης καὶ ἐπισκοπὴ τῆς ἐπαρχίας Β΄ Παλαιστίνης, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς Σκυθοπόλεως.

Ἐλενόποντος: βυζαντινὴ ἐπαρχία ἐν Μ. Ἀσίᾳ, εἰς παραλίαν Εἰξείνου Πόντου.

Ἐλευθεροπόλις: 1. Δαμασκοῦ παρὰ τὴν Γάζαν, πλησίον τῆς Χεβρών. Πατὴρ ἁγίου Ἐπιφανίου, ἐπισκόπου Κύπρου (12 Μαΐου). 2. κωμόπολις ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους, ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως.

Ἐμεσα: πόλις καὶ ἐπισκοπὴ (Ἐμέσης) ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίας (ἡ Λιβανικῆς Φοινίκης). Σιλβανὸς ὁ ἐ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 313 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

ΣΤ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΙΕΡΑΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΦΛΩΡΙΝΗΣ ΠΡΕΣΠΩΝ ΚΑΙ ΕΟΡΔΑΙΑΣ

Τὸ βον Γενικὸν Ἱερατικὸν Συνέδριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἑορδαίας, συνελθὼν τῇ 28-6-75 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἑορδαίας κ. Αὐγουστίνου καὶ συσχεφθὲν καὶ ἐπὶ τῆς οἰκο-

πίσκοπος ἐμαρτύρησεν ἐν αὐτῇ (14 Ὀκτ.).

Ἐπιβάται: πόλις ἐν Συληβρία Θράκης, ἐξ ἧς ἡ ὄσια Παρασκευὴ (ἢ ἁ' Ἐπιβατηγῆ), 14 Ὀκτ.).

Ἐπίδαυρος Νέα: κωμόπολις εἰς Α ἀκτὴν Ἀργολίδος, πρὸς Σαρωνικὸν κόλπον, καὶ ἑνορία ἐν τῇ Ἱ. Μ. Ἀργολίδος. Ἐμαρτύρησε Λεωνίδης καὶ αἱ συναθλήσασαι αὐτῷ Ἑπτὰ Μάρτυρες Γυναῖκες, ὧν τὰ τίμια λείψανα τεθησαύρηται ἐκεῖ (16 Ἀπρ.).

Ἐρεσός: κωμόπολις εἰς ΝΔ ἀκτὴν τῆς νήσου, ἐν τῇ Ἱ. Μ. Μυτιλήνης. Ἀνδρέας ὁ μέγας ἐκκλησιαστικὸς ποιητῆς (4 Ἰουλ.), ἐπιστρέφων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Κορθύνην Κρήτης, ἐκοιμήθη ἐν πλῶ καὶ ἐτάφη εἰς Ἐρεσόν.

Ἐρζερούμ: πόλις τῆς Ἀρμενίας, τὴν ὅποιαν οἱ Βυζαντινοὶ ἀνόμασαν Θεοδοσιούπολιν.

Ἐρμούπολις: 1. «Ἡ μεγίστη». (Ἀρχαία πρωτεύουσα νομοῦ ἐν Αἰγύπτῳ). 2. Ἰλλυρικοῦ. Ἐν αὐτῇ ὑπέστησαν τὸν διὰ ξίφος θάνατον 2.000 μάρτυρες (2 Ἰουν.), πιστεύσαντες διὰ τοῦ ἁγίου Ἐράστου.

Ἐυάνδρα: πλησίον τῆς Κων/πόλεως, ἔπου ὁ ὅσιος Πέτρος, ὁ πατριάρχης (Ἰούλ. 1).

(Συνεχίζεται)

Εὐββια: νήσος τοῦ Αἰγαίου, ἡ μεγαλύτερα μετὰ τὴν Κύπρον καὶ τὴν Κρήτην τῆς Α Μεσογείου, ἐκτεινωμένη κατὰ μῆκος τῆς Α. Στερεᾶς, ἀπὸ Μαλιακοῦ Κόλπου μέχρι Σουνίου. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Εὐββια ἐκαλεῖτο καὶ Μάκρης.

Ἐκ τῆς Εὐβοίας (περιοχῆς Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος) κατήγετο ὁ ὄσιος Γεράσιμος. Ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ ἤθλησαν ἀσκητικῶς Δαβὶδ, «ὁ Γέρον» (1 Νοεμ.) καὶ Νικόλαος, ὁ Σικελιώτης, ἐν τῷ ὄρει Νεοτάκου (23 Αὐγ.).

«Εὐγένιον»: ὄρφανοτροφεῖον ἐν Κων/πόλει. («Ἐν τοῖς Εὐγενίῳ»).
Εὐρείπου: Μητροπολίτης τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Μητροπόλεως διετέλεσεν ὁ ἐκ Καλάμου Ἀττικῆς ὄσιος Τιμόθεος (16 Αὐγ.).

Εὐροίας: ἐπισκοπὴ ἐν Παλαιῷ Ἠπείρῳ (μεταξὺ Σουλίου, Θεσπρωτίας καὶ Πρεβέζης). Ἐπίσκοπος αὐτῆς διετέλεσεν ὁ ἅγιος Δονάτος. (Ἀπρ. 30).

Εὐφημίας ναός: παρὰ τὸν Ἱππόδρομον τῆς Κων/πόλεως, ἀνήκον εἰς τοὺς μητροπολίτας Χαλκηδόνος, ἐν ᾧ ἐτέθη τὸ ἱερόν αὐτῆς λείψανον.

Εὐφράτης: ὁ πασίγνωστος ποταμός.

Οἰκονόμος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

νομικῆς καταστάσεως τῶν ἑφημερίων, ἀπεφάσισε νὰ προτείνῃ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ τῇ Κυβερνήσει τὰ κάτωθι:

1) Νὰ χορηγηθῇ τὸ ἐπίδομα Βορείων Ἐπαρχιῶν τοῦ Ν.Δ. 3859/1958 εἰς ἅπαντας τοὺς ἑφημερίους τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς παραμεθορίους Ἱερᾶς Μητροπόλεις, ἀδιακρίτως τόπου καταγωγῆς αὐτῶν καὶ ἀριθμοῦ οἰκογενειῶν τῆς ἐνορίας, εἰς ἣν ὑπηρετοῦν.

2) Τὸ χορηγούμενον ἐπίδομα δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1, 47 καὶ 180 ΠΥΣ ἐκ 500 δρχ. νὰ ἀυξηθῇ εἰς τὸ ποσὸν τῶν 2.000 δρχ., ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς σημερινὰς οἰκονομικὰς συνθήκας.

3) Ὁ χρόνος προαγωγῆς τῶν ἑφημερίων, ὁ προβλεπόμενος ὑπὸ τοῦ Α.Ν. 469/68, νὰ γίνῃ οἶος καὶ ὁ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

4) Αἱ πενταεταῖα ἑφημεριακῆς ὑπηρεσίας τῆς ὑπ' ἀριθμ. 37/67 ΠΥΣ νὰ γίνουσι τριεταῖα.

5) Νὰ χορηγηθῇ ἐπίδομα πολυετοῦς ὑπηρεσίας εἰς ἑφημερίους.

6) Νὰ χορηγηθῇ ἐπίδομα εἰς ἑφημερίους παραμεθορίων Μητροπόλεων, οἵτινες ἐξυπηρετοῦν καὶ δευτέραν κενὴν ἑφημεριακὴν θέσιν.

7) Αἱ συντάξεις τῶν ἑφημερίων νὰ χορηγῶνται ὑφ' οὗς ὅρους χορηγοῦνται καὶ αἱ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

8) Νὰ χορηγῆται ὑπὸ τοῦ TAKE βοήθημα εἰς τὰ θήλα τέκνα τῶν ἑφημερίων, ἅτινα ἔρχονται εἰς γάμου κοινωνίαν.

Οἱ ἀκριτεῖαι ἑφημέριοι τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἑορδαίας, φύλακες ὄχι μόνον τῶν πνευματικῶν συνόρων, ἀλλὰ καὶ τῶν γεωγραφικῶν τοιούτων τῆς Πατρίδος, διατυπώνουν θερμὴν παράκλησιν, ἵνα εἰσακουσθοῦν τὰ ἀνωτέρω δίκαια αἰτήματά των.

Διὰ τὸ Συνέδριον 115 ἑφημερίων

- 1) Ἱερὺς Ἀνδρέας Τούλιος
- 2) Ἱερὺς Νικόλαος Τσιῶτσιος
- 3) Ἱερὺς Δημήτριος Εὐθυμιάδης
- 4) Ἱερὺς Ἰωάννης Κληντσάρης

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

«ΣΤΗΤΕ ΑΝΔΡΕΙΩΣ...». (1453)

«Εάλω ἡ Πόλις». Ἄλλὰ ἡ ἑλληνικὴ, χριστιανικὴ ψυχή, ποὺ δέχτηκε πάμπολλες ἀλώσεις καὶ ὑποδουλώσεις, ποτὲ δὲν ἔχασε τὸ φρόνημά της. Πάνω ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ πάνω ἀπὸ τὰ κοινὰ μέτρα, καταματωμένη καὶ βασανισμένη, στεκόταν πάντοτε ἠθικὰ ἀήττητη. Ὑστερα ἀπὸ κάθε προσωρινὴ κάμψι, ὕψωνε ἀγρυπνῶν τὴν συνείδησί της καὶ γέμιζε τὸν κόσμον μὲ τὰ μοναδικά, μεγαλειώδη ἐπιτεύγματά της.

Μετὰ τὴν ἄλωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως δημιουργήθηκε μιὰ νέα, ξεχωριστὴ, αὐτεξούσια πραγματικότητα. Εἶναι ὁ Νεοελληνισμός. Εἶναι ἡ νέα, ἐθνικὴ καὶ θρησκευτικὴ σύνθεσι, ποὺ τὴν ἀθθεντικὴ, πνευματικὴ καὶ ὕλικὴ ὑπαρξί της, τὴν ὀφείλει στὸ Εἰκοσιένα καὶ στὴν Ὀρθοδοξία. Στὸν ἄρρηκτο δεσμὸ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, ποὺ τὴν βαθύτερη ἀξία του ὄχι μονάχα βίωσαν καὶ ἔζησαν οἱ Νεοἕλληνες, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξέφρασαν πανηγυρικὰ καὶ μὲ τέλεια αὐτογνωσία.

Ἡ Γ' ἐν Τροιζῆνι ἐθνικὴ Συνέλευσι διακήρυξε:

«Ὡς χριστιανοὶ οὔτε ἦτο οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ πειθαρχήσωμεν δεσποζόμενοι ἀπὸ τοὺς θρησκομανεῖς Μωαμεθανούς, οἱ ὅποιοι κατεξέσχίζον καὶ κατεπάτουν τὰς ἀγίας εἰκόνας, κατεδάφιζον τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, κατεφρόνουν τὸ ἱερατεῖον, ὑβρίζοντες τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ μᾶς ἐβίαζον ἢ νὰ γίνωμεν θύματα τῆς μαχαίρας των, ἀποθνήσκοντες χριστιανοί, ἢ νὰ ζήσωμεν Τοῦρκοι, ἀρνηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ. Πολεμοῦμεν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου μας.... ὁ πόλεμός μας δὲν εἶναι ἐπιθετικὸς, εἶναι ἀμυντικὸς, εἶναι πόλεμος τῆς δικαιοσύνης κατὰ τῆς ἀδικίας, τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας κατὰ τοῦ Κορανίου, τοῦ λογικοῦ ὄντος κατὰ τοῦ ἀλόγου καὶ θηριώδους τυράννου».

Ἡ κυρίαρχη παρουσία τῆς Ἐκκλησίας μέσα στὴν ἀτομικὴ καὶ ἐθνικὴ μας ζωὴ εἶναι ἀναντίρρητη πραγματικότητα. Σὲ κάθε σελίδα τῆς ἱστορίας μας, καὶ ἰδιαίτερα μετὰ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 316 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

τὴν ἄλωσι τῆς Βασιλεύουσας, ὁ ἱερός Κλήρος, οἱ ἄπλοιοι μοναχοὶ καὶ πλῆθος ἱερωμένων, σήκωσαν ὀλόκληρο σχεδὸν τὸ βάρος τῶν ἐθνικῶν εὐθυνῶν. Μιὰ σειρά ἀπὸ ἠρωϊκῆς μορφῆς, ποὺ διαδραμάτισαν ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν ἀνάστασι τοῦ Γένους, ἦταν ἐκκλησιαστικῆς. Ἦταν διαποτισμέναι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀναστάσεως. Αὐτὲς ἔδωσαν ἔμπνευσι καὶ κίνητρο. Κράτησαν ἄγρυπνο τὸ Γένος καὶ διατήρησαν τὴν γλῶσσα, τὶς παραδόσεις του, τὰ ἀρχαῖα κλέη του, τὴν περηφάνεια του. Μέχρις οὗτου τὸ δόχησαν καὶ στὴν ἐλευθερία του. Ἔτσι τὸ Γένος, μετὰ τὴν ἄλωσι, δὲν ἔμεινε ἀχειραγώγητο. Δὲν ἔμεινε ὀρφανό. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία του στάθηκε φρουρὸς καὶ τροφὸς καὶ ἐξασφάλισε τὴν διάρκειά του καὶ τὸ μέλλον του. Ἐνα μέλλον ποὺ δὲν μπορεῖ καὶ σήμερα νὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν δημιουργικὴ πνοή της καὶ τὴν πνευματικὴ της ἐγγύησι. Αὐτὴ τὴν πνοή καὶ αὐτὴ τὴν ἐγγύησι πρέσφερε καὶ προσφέρει ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς.

Γράφει ὁ Ἡλίας Μηνιάτης:

« Ὑψιστε θριαμβευτὰ τοῦ θανάτου· αἰώνιε Νυμφίε τῶν ψυχῶν ἡμῶν, θεϊότατε Ἰησοῦ, εἰς ἐσὲ στρέφεται ἡ γλῶσσά μου· εἰς ἐσὲ ἀγρυπνεῖ τὸ πνεῦμά μου· εἰς ἐσὲ ἀποθέτω τὰς ψυχὰς τῶν ποθητῶν τούτων ἀκροατῶν μου. Ἐκεῖ ὅπου ἐγὼ ἔρριψα τὸν σπόρον τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας Σου, πέμψων τὴν ὀμβροτοκίαν τῆς θείας Σου χάριτος, διὰ νὰ βλαστήσῃ σωτήριος καρπός. Δέξαι, ὦ θεῖε Λόγε, τοὺς λόγους μου, ὡς λογικὴν θυσίαν, ὅπου ἐγὼ προσφέρω εἰς δόξαν τοῦ ἁγίου Σου ὀνόματος, εἰς σωτηρίαν τῆς ἁμαρτωλῆς μου ψυχῆς καὶ τούτου μου τοῦ ἀκροατηρίου. Ἐμφάνηθι νοερῶς νὰ μᾶς εὐφράνης με τὸ φῶς τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως· καὶ ἂν εὔρησι τάχα κλεισμένας τὰς καρδίας μας, πέρασε ὁμως ἐκεῖ μέσα, καθὼς ἐπέρασες κεκλεισμέναν τῶν θυρῶν πρὸς τοὺς μαθητάς Σου, καὶ ἔμπνευσον ἐκεῖ μέσα τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Σου Πνεύματος καὶ τῆς θείας Σου εἰρήνης· εἰπὲ ἄλλη μίαν φοράν πρὸς ἡμᾶς: «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον· Εἰρήνη ὑμῖν».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

297. Είναι ὀρθόν νά κάμνωμε τήν προσκομιδὴν μὲ μαχαίρι, νά κόπτωμεν δηλαδή μὲ αὐτὸ τὸν ἀμνόν, τὰς μερίδας κ.λ.π. καὶ κατόπιν μόνον τυπικὰ νά χρησιμοποιοῦμεν τήν λόγχην, χωρὶς νά κόπτωμε πλέον μὲ αὐτήν, ἀλλ' ἀπλῶς νά τήν θέτωμεν εἰς τὰς τομάς λέγοντες τοὺς διαφόρους ἱεροὺς λόγους; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Γεωργ. Πρόκου).

Ἡ ἀπάντησις στὴν προηγουμένη ἐρώτησι μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νά μιλήσουμε περιστατικῶς γιὰ τὴν συμβολικὴ ἔρμηνείαν τῶν ἱερῶν τύπων τῆς θείας λειτουργίας καὶ νά ἰδοῦμε, ὅτι οἱ συμβολισμοὶ ὄχι μόνον ἐρμήνευσαν προϋπάρχοντας τύπους, ἀλλὰ καὶ γενετικῶς ἐπέδρασαν στὴν δημιουργία καὶ ἀνάπτυξιν τῶν λειτουργικῶν μορφῶν. Αὐτὸ ἀκριβῶς παρατηροῦμε καὶ στὸ θέμα τῆς προετοιμασίας τοῦ ἄρτου τῆς προθέσεως. Ἐνῶ δηλαδή ἀρχικῶς ἡ ἀναγκαιοῦσα προπαρασκευὴ τῶν δώρων ἐγένετο μὲ ἓνα κοινὸ μαχαίρι, γιὰ νά συμβολισθῇ ἡ λόγχη ἐκείνη, μὲ τὴν ὁποία ἐκεντήθη ἡ πλευρὰ τοῦ Κυρίου στὸν σταυρὸ (Ἰωάν. ιθ', 34), τὸ τέμνον τὸν ἄρτον ὄργανο πῆρε τὴν μορφήν καὶ τὸ ὄνομα τῆς λόγχης. Μὲ αὐτὴν δὲ ἐγένετο ὄχι μόνον ἡ νύξις τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ ἀμνοῦ, εἰς ἀνάμνησιν τῆς νυξίσεως ὑπὸ τῆς λόγχης πλευρᾶς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὸ πρόσφορον καὶ ἡ ἐξαγωγή τοῦ ἀμνοῦ, ἡ σταυροειδὴς χάραξις του καὶ ἡ προηγουμένως γινόμενη σταυροειδὴς σφράγισις τοῦ προσφερομένου ἄρτου. Ὅταν ἀργότερα εἰσήχθησαν αἱ μερίδες τῆς Θεοτόκου, τῶν ταγματῶν καὶ αἱ ὑπὲρ τῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων προσφερόμεναι μερίδες, πάλι μὲ τὴν λόγχην ἐγένοντο οἱ ἀναγκαιοῦσες τομές, ὥστε ἄλλο ὄργανο δὲν ἐχρησιμοποιοεῖτο κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς προσκομιδῆς.

Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς οἱ τυπικὲς διατάξεις τῶν χειρογράφων, καθὼς καὶ ἡ «Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας» τοῦ Φιλοθέου ὁμιλοῦν ρητῶς γιὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς τῆς λόγχης, καὶ μόνον αὐτῆς. Ἀπὸ τοὺς Πατέρας ἤδη ὁ Θεόδωρος Στουδίτης κάμνει λόγον περὶ τῆς «ιερατικῆς λόγχης» («Κατὰ εἰκονομάχων» α'). Ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ἐρμηνευτὰς τῆς θείας λειτουργίας ὁ Γερμανὸς Κωνσταντινουπόλεως

καὶ ὁ Θεόδωρος Ἀνδίδων λέγουν, ὅτι ἡ λόγχη αὐτὴ ἀντὶ τῆς λόγχης τῆς κεντησάσης τὸν Χριστὸν ἐν τῷ σταυρῷ ὑπὸ Λογγίνου ἐστίν... εἰ καὶ μήπω ταύτης ἐστὶν ὁ καιρὸς» (Γερμανοῦ, «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία καὶ μυστικὴ θεωρία». Θεόδωρου Ἀνδίδων, «Προθεωρία κεφαλαϊώδης» θ'). Ὁ Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων ὁμιλεῖ γιὰ τὸν ἄρτο πού ἀδιατέμνεται... παρὰ τοῦ διακόνου ἢ καὶ τοῦ ἱερέως σιδήρω τινί, ὃ λόγχην λέγουσιν» καὶ δι' αὐτοῦ γίνεται ἡ τομὴ «ἵνα μὴ ἐπιλανθανώμεθα τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ πάθει τοῦ σταυροῦ μετὰ λόγχης νυγείσης ἀχράντου πλευρᾶς, ὅπηνίκα εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ» («Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν...», ἡ' καὶ ι'). Ὁ Νικόλαος Καβάσιλας ἀναλυτικώτερα ἐπεξηγεῖ τὰ γινόμενα στὴν πρόθεσι καὶ τὴν σημασίαν τῆς χρήσεως τῆς λόγχης: «Τὸ τοῦ Χριστοῦ πάθος καὶ τὸν θάνατον ἐν αὐτῷ γράφει, καθάπερ ἐν πίνακι· καὶ πάντα ὅσα ποιεῖ (ὁ ἱερεὺς) τὰ μὲν κατὰ χρεῖαν, τὰ δὲ ἐπίτηδες εἰς τὴν σημασίαν ταύτην βιάζεται· καὶ ἐστὶ τὰ γινόμενα τηνικαῦτα τῶν σωτηριῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου πρακτικὴ διήγησις... Οὕτως ἐπὶ τὸ πάθος ἦλθεν ὁ Κύριος, οὕτως ἀπέθανε, οὕτως ἐκεντήθη τὴν πλευράν, οὕτως ἀπὸ τῆς κεντηθείσης πλευρᾶς τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐξεχύθη τότε ἐκεῖνο... Καὶ ἐπεὶ πολλάκις πηγνὺς τὸ σιδήριον εἶτα ἀποκόπτει τὸν ἄρτον... Σταυρὸν γὰρ τῷ ἄρτι χαράττει... μετὰ δὲ τοῦτο καὶ ὡς ἐπὶ τὰ δεξιὰ μέρη κεντεῖ τὸν ἄρτον, τὴν πληγὴν τῆς πλευρᾶς ἐκείνης διηγούμενος τῇ τοῦ ἄρτου πληγῇ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ πλῆττον σιδήριον λόγχην καλεῖ καὶ εἰς σχῆμα λόγχης ἔχει αὐτὸ πεπονημένον, ἵνα ἐκείνης ἀναμιμνήσκῃ τῆς λόγχης. Καὶ οὕτως ἔργω ταῦτα διηγούμενος καὶ τοὺς λόγους τῆς ἱστορίας ἀναγινώσκει· «Καὶ εἷς τῶν στρατιωτῶν...»» («Ἑρμηνεῖα τῆς θείας λειτουργίας», 5'-η'). Ἀνάλογα γράφει καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης (Διάλογος..., κεφ. 84-85). Ὁ ἴδιος ὁμιλεῖ καὶ γιὰ τὴν ἐξαγωγή τῶν μερίδων διὰ τῆς λόγχης (Διάλογος..., κεφ. 94).

Μπροστὰ σὲ μιὰ τόσο ὁμόφωνο καὶ συνεχῆ παράδοσι θὰ ἦταν εὐκόλο νὰ κλείσωμε τὴν συζήτησι, ἀποκλείοντες τὴν χρῆσι κάθε ἄλλου τέμνοντος ὄργανου κατὰ τὴν τέλεσι τῆς προσκομιδῆς, ἀνδὲν ἦταν γνωστό, ὅτι οἱ ἱερεῖς μας, καίτοι γνωρίζουν τὴν παράδοσι καὶ δὲν τὴν θέτουν ὑπὸ ἀμφισβήτησι, ἀντιμετωπίζουν στὴν πράξι πρόβλημα, πού τοὺς ἀναγκάζει νὰ μηχανεύωνται ὅσα ὁ ἐρωτῶν γράφει. Κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἡ βιομηχανία τῶν ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν μετέβαλε τὴν ἁγία λόγχη σχεδὸν σὲ ἓνα καθαρῶς διακοσμητικὸ «ἐξάρτημα» τῶν ἱερῶν σκευῶν, χωρὶς καμμία πρακτικὴ ἀξία. Εἶναι γνωστό, ὅτι πολλὲς φορὲς

μέ την λόγχη αὐτὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ κόψῃ κανεὶς τὸν ἄρτο, οὔτε κἀν καὶ νὰ τὴν κρατῆσθαι σταθερὰ στὸ χέρι του. Οἱ παλαιᾶς λόγγες, ποὺ κατεσκευάζοντο ἀπὸ ἐμπείρους τεχνίτας, ποὺ ἐγνώριζαν ὄχι μόνον τὸν συμβολικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν πρακτικὸν προορισμὸν τοῦ ὄργανου αὐτοῦ στὴν θεία λατρεία, ἦσαν πράγματι «σιδήρια» μὲ ξυλινὴ πολλὰς φορὰς λαβὴ καὶ μὲ ἀρκετὴ κοπτικὴ ἐπιφάνεια, ποὺ φρόντιζαν οἱ ἱερεῖς νὰ τὴν τροχίζουσι γιὰ νὰ εἶναι κατάλληλος γιὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ ἀμνοῦ καὶ τῶν μερίδων, ὅπως τὸ θέλουσι οἱ τυπικῆς διατάξεις. Σήμερον ἡ Ἐκκλησία, δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῆ, ὅτι δὲν κρατεῖ στὰ χέρια τῆς τὸν ἔλεγχον ἢ τὴν καθοδήγησιν γιὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἱερῶν σκευῶν. Ἔτσι ἡ λόγχη ἐγένετο «σιὰ λόγγης». Ἄν μείνουσι τὰ πράγματα στὸν δρόμον ποὺ τώρα πορεύονται, ἢ χρῆσις τῆς λόγγης θὰ καταστῆσθαι καθαρῶς τυπικὴ, ὅπως τὴν περιγράφει ἡ ἐρώτησις, καὶ στὴν ἐπομένη γενεὰ οἱ νέοι ἱερεῖς θὰ ἐπιστρέψουσι ὀριστικὰ στὸ μαχαίρι καὶ θὰ μαθαίνουν στὰ σχολεῖα, ὅτι μὲ τὸ παράξενον αὐτὸ ὄργανον οἱ πατέρες μας ἐπέμεναν νὰ κάμνουσι τὴν προσκομιδὴν, γιὰτὶ ἦσαν πολὺ θεωρητικοὶ καὶ συμβολικοὶ, ἀλλὰ καθόλου πρακτικοὶ καὶ προσγειωμένοι ἄνθρωποι. Φ.

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Αἱ γυναῖκες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Αὐταπάρνησις καὶ ταπεινώσις. — **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδοῦλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ι. Κ.**, Τὸ ποιμαντικὸν ὄραριον — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ**, Ἡ ἀθεΐα χθὲς καὶ σήμερον. — **Ἀρχιμ. Παντελ. Μπεζενίτη**, Ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀνανέωσις τοῦ «Κατηχητικοῦ Σχολείου». — **Πρεσβ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού**, Λειτουργικὴ ζωὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῆς Δ. Γερμανίας. — **Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου**, «Ἐορτολόγιον» — **Ψήφισμα ΣΤ'** Ἱερ. Συνεδρίου Ἱ. Μ. Φλωρίνης. — **Δημ. Σ. Φερούση**, Μορφὲς τοῦ γένους. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις πρὸς λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθήναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.